

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 25 – 26 V 2012 r. na kierunku *prawo* prowadzonym w ramach obszaru nauk społecznych na poziomie jednolitych studiów magisterskich realizowanych w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

przez zespół oceniający (ZO) Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: prof. dr hab. Stanisław Wrzosek – członek PKA

członkowie:

- dr hab. Tadeusz Biernat – ekspert PKA
- dr Piotr Sitniewski – członek PKA
- mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka – ekspert formalno-prawny PKA
- Dominika Tracz – przedstawiciel PSRP ekspert PKA

Krótką informacją o wizytacji

Wizytacja na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku prawo odbyła się z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonego przez Komisję na rok akademicki 2011/2012. Wizytacja tego kierunku studiów odbyła się po raz pierwszy .

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Natomiast raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie: przedłożonego przez Uczelnię raportu samooceny, a także przedstawionej w toku wizytacji dokumentacji, hospitacji zajęć, wizytacji zaplecza naukowo-dydaktycznego, jak również spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Wydziału, pracownikami oraz studentami ocenianego kierunku.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę

1) Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki.

Misja i Strategia Uniwersytetu Warszawskiego zostały wyrażone w Uchwale Senatu nr 34 z dnia 17 grudnia 2008 r. Zgodnie z misją Uczelni, *Uniwersytet ma nie tylko utrzymywać w narodzie nauki i umiejętności w takim stopniu, na jakim już w świecie uczonym stanęły, ale nadto doskonalić je, rozkrzewiać i teorię ich do użytku społeczności zastosowywać*. Natomiast misja i strategia Wydziału Prawa i Administracji została przyjęta uchwałą RW z dnia 23 kwietnia 2012 r.

Statut Uniwersytetu Warszawskiego (uchwała nr 115 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie nadania Statutu Uniwersytetowi Warszawskiemu; tekst jedn.: Monitor UW nr 3A z 2012 r., poz. 94) w § 3 stanowi, że Uniwersytet jest gwarantem wolności badań naukowych prowadzonych przez członków społeczności akademickiej.

Senat UW przyjął, że społeczną misją Uniwersytetu jest zapewnienie dostępu do wiedzy i nabywania umiejętności wszystkim tym, którzy mają do tego prawo. Obywatelską misją UW jest kształtowanie takich elit Rzeczypospolitej, które będą w swej działalności posługiwać się *imperio rationis* a nie *ratione imperia*. Kulturalną misją jest synteza wartości uniwersalnych i lokalnych.

WPiA realizuje misję przyjętą przez Senat dla całej Uczelni. W swojej koncepcji kształcenia WPiA UW nawiązuje do kontynentalnej tradycji, w ramach której studia prawnicze od swego zarania były ściśle zintegrowane z nauczaniem ogólnych dyscyplin akademickich o podstawowym znaczeniu dla kształtu panującej kultury intelektualnej. Również dziś, edukacja prawnicza na poziomie uniwersyteckim nie może zrezygnować z uwypuklenia owych ogólnokulturowych uwarunkowań obowiązującego prawa.

Uznano, że studia na kierunku *prawo* muszą wyposażać studentów Wydziału nie tylko w wiedzę i umiejętności, właściwe kształceniu na poziomie zawodowym, lecz winny zapewniać formację intelektualną pozwalającą na właściwe korzystanie z tych technicznych zasobów. W związku z powyższym, podstawą programu uczyniono dyscypliny ogólne i teoretyczne tak, aby zdobywając wiedzę z zakresu prawa pozytywnego student był w stanie rozumieć określone unormowania również w ich kontekście społecznym, politycznym, ekonomicznym, filozoficznym i historycznym.

Rozwiązanie takie – również zdaniem ZO – wydaje się korzystne i konieczne przynajmniej z trzech powodów. Po pierwsze – istnieje ogromne zróżnicowanie w poziomie wykształcenia ogólnego osób rozpoczynających studia. Po drugie – uznano, że specjalizacja powinna być budowana w oparciu o podstawy znacznie bardziej trwałe jakim jest prawnicze wykształcenie ogólne, niż coraz szybciej zmieniające się regulacje ustawowe. Po trzecie –

wiadomo, że znaczna część absolwentów nie wybiera zawodów związanych z tradycyjnie pojmowaną praktyką prawną. Tym samym studia akademickie lepiej pozwolą im się przygotować do poszukiwania swojego miejsca na rynku pracy. Zarówno dla nich, jaki i dla tych, którzy wybiorą jeden z typowych prawniczych zawodów: sędziów, prokuratorów, adwokatów lub radców, a także notariuszy czy zawodowych legislatorów różnego stopnia, podstawowego znaczenia nabiera zrozumienie autonomicznego charakteru prawa, jako specyficznego aspektu życia społecznego opierającego się na określonym systemie aksjologicznym, którego nie można lekceważyć. Absolwent kierunku *prawo*, będąc doskonale świadom instrumentalnego wymiaru prawa, nade wszystko musi jednak dostrzegać jego wymiar aksjologiczny, wykraczający poza polityczne lub ekonomiczne uwarunkowania konkretnych regulacji. Nadmierne uzawodowienie studiów prawniczych sprzyjałoby erozji aksjologicznej systemu normatywnego poprzez redukcję jego funkcji do wymiaru czysto instrumentalnego. Aby przeciwdziałać wynikającym stąd patologiom (inflacja regulacji ustawowych, ich stale pogarszająca się jakość, niepewność prawa) konieczne jest – i Wydział do tego dąży – nadanie programowi studiów na kierunku *prawo* charakteru wyraźnie akademickiego.

Przyjętą misję oraz opartą na niej koncepcję nauczania należy ocenić bardzo wysoko. Misja odzwierciedla przyjęte w ramach międzyuczelnianej dyskusji założenia dla studiów prawniczych. Tym bardziej, że przyjęta strategia kształcenia nie oznacza ograniczenia oferty dydaktycznej z zakresu dogmatyki prawa.

2) Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku, poziomie i profilu studiów, w tym określenia celów i efektów kształcenia, oraz w procesie jej dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych.

Kształcenie na kierunku *prawo* prowadzone jest na studiach jednolitych magisterskich. Absolwenci uzyskują tytuł zawodowy magistra. Realizowany program studiów został zatwierdzony uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji z dnia 14 czerwca 2010 r.

W opracowaniu i kształtowaniu koncepcji kształcenia na kierunku *prawo* biorą udział przede wszystkim interesariusze wewnętrzni (tj. nauczyciele akademicy, studenci, doktoranci itd.) natomiast znikomy jest formalny udział interesariuszy zewnętrznych w formułowaniu koncepcji kształcenia. Zgodnie z informacją przekazaną w raporcie samooceny, a także potwierdzoną podczas wizytacji, „przy opracowaniu koncepcji kształcenia oraz programów studiów na kierunku *prawo* nie przewidziano formalnych

procedur konsultacyjnych z interesariuszami zewnętrznymi”. Udział ten jest realizowany jedynie w formie pośredniej, tj. w kontekście wymogów formułowanych wobec kandydatów na aplikacje prawnicze.

Władze Wydziału zwracają jednak uwagę, że pomimo braku sformalizowanych form kontaktów z interesariuszami zewnętrznymi, wiele powiązań z otoczeniem zewnętrznym jednostki wynika w dużym stopniu z aktywności wykładowców i pełnionych przez nich licznych funkcji w środowisku. Pracownicy Wydziału, posiadają praktyczne doświadczenie i podczas formułowania koncepcji kształcenia wyrażają swoje spostrzeżenia i uwagi z punktu widzenia przygotowania merytorycznego przyszłych absolwentów.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego (ocena: w pełni)

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Koncepcja rozwoju kierunku *prawo* jest w pełni powiązana z misją oraz strategią Uczelni. Szczególnie **wysoko** należy ocenić realizację w ramach ocenianego kierunku określonego w misji założenia realizacji wysokiej klasy badań i nauczania łączącego teorię i praktykę.
- 2) **W opracowaniu i kształtowaniu koncepcji kształcenia na kierunku *prawo* nie biorą w sformalizowany sposób udziału interesariusze zewnętrzni, a koncepcja kształcenia powstaje w oparciu o doświadczenie kadry dydaktycznej, posiadającej kontakty z interesariuszami zewnętrznymi podczas działalności zawodowej poza Uczelnią.**

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

- 1) *Ocena zgodności założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (wzorcowymi efektami kształcenia albo celami i efektami kształcenia wskazanymi w standardach kształcenia, w tym standardach kształcenia nauczycieli, określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego), a także z koncepcją rozwoju kierunku. Ocena spójności specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia. W przypadku profilu praktycznego ocena obejmuje stopień uwzględnienia wymagań organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu oraz zakres wpływu absolwentów i przedstawicieli pracodawców w formułowaniu efektów kształcenia, a w*

odniesieniu do profilu ogólnoakademickiego – wymagań formułowanych dla obszaru nauki, z którego kierunek się wywodzi.

Założone cele kształcenia na kierunku *prawo* WPiA UW, nawiązują, jak stwierdzono w raporcie samooceny i podkreślono w poprzedniej części niniejszego raportu do koncepcji kształcenia, bliskiej kontynentalnej tradycji, w ramach której studia prawnicze są ściśle zintegrowane z nauczaniem ogólnych dyscyplin akademickich o podstawowym znaczeniu dla kultury intelektualnej. Przyjęto, że edukacja prawnicza na poziomie uniwersyteckim musi uwzględniać całe spektrum zagadnień związanych z istotą prawa, jego rolą w funkcjonowaniu współczesnych społeczeństw, kulturowych uwarunkowań dynamiki prawa, jego tworzenia i stosowania. Przy uwzględnieniu tak zakreślonego celu, zdefiniowano specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia, które zostały sformułowane w dokumentach dotyczących programów studiów, modyfikowanych pod wpływem zmieniających się zewnętrznych uwarunkowań prawnych oraz wewnętrznych ustaleń i opinii, postulujących ich modyfikację zgodnie z misją i strategią Uczelni.

Charakterystyczne jest położenie nacisku na maksymalną, ale wyznaczoną określonymi ramami, swobodę studentów w kształtowaniu swojego wykształcenia, tak, aby stworzyć najszersze możliwości tym, którzy pragną zdobyć rzetelną wiedzę, a także uzyskać niezbędne umiejętności i kompetencje społeczne, umożliwiające im sprawne poruszanie się po współczesnym rynku pracy i łatwość w adaptacji do zmieniających się warunków.

Zaprojektowane specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia są tak pomyślane, by wyposażyć osoby studiujące nie tylko w szeroki zasób informacji, ale także w szeroki wachlarz instrumentów ułatwiających znalezienie i utrzymanie dobrej pracy, nie tylko w zawodach tradycyjnie uznawanych za zawody prawnicze, ale również w zawodach związanych z przedsiębiorczością, w zawodach, które powstały niedawno i powstają aktualnie.

Podkreślić należy, że przyjęte cele kształcenia nawiązują do sformułowanej misji i strategii Uniwersytetu. Powiązanie z tymi celami, specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia jest prawidłowe i bardzo dobrze oddaje zmiany warunków zewnętrznych i wewnętrznych funkcjonowania Wydziału.

Założone cele oraz specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia dla ocenianego kierunku zostały doprecyzowane w sylwetce absolwenta. Absolwent kierunku *prawo* wizytowanego Wydziału jest prawnikiem, który zna, rozumie i potrafi zastosować zasady, instytucje oraz procedury prawa polskiego, prawa Unii Europejskiej oraz prawa międzynarodowego publicznego. Absolwent jednolitych, magisterskich studiów prawniczych

powinien posiadać wiedzę z zakresu prawniczych dyscyplin ogólnych (wstęp do prawoznawstwa, logika prawnicza, socjologia prawa), prawniczych dyscyplin historycznych (prawo rzymskie, historia państwa i prawa, historia doktryn politycznych i prawnych) oraz dyscyplin prawa pozytywnego (administracyjnego, cywilnego, handlowego, finansowego, karnego, konstytucyjnego oraz międzynarodowego). Pozna też metody badawcze stosowane w naukach prawnych. Znajomość systemu prawa polskiego będzie punktem wyjścia do poznania jego relacji z prawem Unii Europejskiej i prawem międzynarodowym. Absolwent studiów prawniczych będzie umiał interpretować normy prawne oraz będzie rozumiał zasady działania instytucji prawnych, będzie rozumiał rolę prawa i jego związki z życiem społecznym. Będzie potrafił samodzielnie rozwiązywać problemy praktyczne w zakresie wybranych przez siebie przedmiotów specjalizacyjnych. Nabędzie też umiejętności przygotowywania ustnych wystąpień oraz pisemnych analiz, dokumentów i pism procesowych. Powinien też opanować język obcy (z uwzględnieniem języka prawniczego) na poziomie B2+ Europejskiego Systemu Kształcenia Językowego. Mając świadomość zakresu zdobytej wiedzy i umiejętności absolwent powinien umieć współpracować w grupie (w różnych rolach), być otwarty na odmienne poglądy i postawy, rozumieć potrzebę doskonalenia zawodowego, a w pracy zawodowej i w życiu osobistym kierować się najwyższymi standardami etycznymi.

Dokonując oceny efektów kształcenia przedstawionych w sylwetce absolwenta ZO odnosi je do standardów kształcenia – zgodnie z aktualnie obowiązującym stanem prawnym. (Porównanie założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego będzie przedstawione w końcowym fragmencie tego punktu Raportu i analizowane pod kątem stopnia zaawansowania wdrożenia rozwiązań wymaganych od 1 października 2012 roku).

Wprawdzie w sylwetce absolwenta nie przedstawiono, zawartych w standardach umiejętności „występowania w roli negocjatora albo mediatora w sytuacjach, w których prawo obowiązujące wskazuje mediację jako zalecany sposób rozstrzygnięcia sporów prawnych”, ale w szczegółowych i specyficznych efektach kształcenia, ten element również występuje.

Efekty kształcenia przedstawione w koncepcji kształcenia wizytowanej jednostki, opisane w sylwetce absolwenta, zestawione z wymaganiami określonymi w standardach zawartych w *Załączniku nr 85 do Rozporządzenia Ministra nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz*

poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. z dnia 13 września 2007 r. z późn. zm), pozwalają stwierdzić, że wymagane kryteria są w pełni uwzględnione.

Ocena możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia (poszczególnych przedmiotów, grup przedmiotów) oraz praktyk zawodowych (o ile są przewidziane w programie studiów).

Przedstawiona sylwetka absolwenta zawiera również takie elementy, które są „ponadstandardowe i zindywidualizowane” w wizytowanej jednostce. Położenie nacisku i stworzenie możliwości kształcenie z zakresu innych dyscyplin naukowych, w ramach dostępnej puli wykładów uniwersyteckich oraz wprowadzenie do oferty edukacyjnej bardzo dużej ilości wąsko specjalistycznych przedmiotów prawniczych, również o istotnym znaczeniu praktycznym, wzbogaca gamę efektów kształcenia w zakresie wiedzy, kompetencji i umiejętności. Dzięki temu, absolwenci *prawa* uzyskują przygotowanie także do pracy na różnych stanowiskach, zarówno na rynku pracy w Polsce i w otoczeniu międzynarodowym.

Możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia, przyjęte w tak szeroko ujmowanym elastycznym modelu kształcenia, są zagwarantowane realizacją celów i szczegółowych efektów kształcenia określonych dla poszczególnych przedmiotów, ich grup, praktyk zawodowych i innych form kształcenia praktycznego (np. klinika prawa). Zostały one przedstawione w sylabusach przedmiotów, w obszernym, bo liczącym ponad 600 stron załączniku do raportu samooceny.

Ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia czy i w jaki sposób opis efektów kształcenia jest publikowany.

Przedstawienie szczegółowych i specyficznych efektów kształcenia jest jasne i pozwala na dokonanie ich jednoznacznej oceny. Ich szczegółowa charakterystyka zostanie przedstawiona w dalszej części niniejszego Raportu. W tym miejscu należy jedynie podkreślić, że elementem uzasadniającym wysoką ocenę w zakresie możliwości osiągnięcia celu kształcenia przez realizację efektów kształcenia przypisanych do poszczególnych przedmiotów jest nie tylko ilość przedmiotów, ale przede wszystkim, bardzo obszerne i wyczerpujące przedstawienie treści zagadnień realizowanych w ramach konkretnego przedmiotu. Jest to szczególnie istotne w grupie przedmiotów fakultatywnych, bo umożliwia

dokonanie przez studenta racjonalnego wyboru. Ponadto pozwala na precyzyjne określenie efektu kształcenia w zakresie wiedzy, a konsekwencji jej przydatności dla studenta.

Proces kształcenia uzupełniony jest o wspomagające go obligatoryjne praktyki zawodowe, które pozwalają studentom uzyskać wiedzę o działaniu wymiaru sprawiedliwości i innych organów władzy publicznej, a także innych instytucji czy podmiotów gospodarczych, których działalność związana jest ze stanowieniem lub stosowaniem prawa. Praktyki zawodowe mogą także odbywać się w kancelariach adwokackich, radcowskich, komorniczych czy notarialnych. Podczas praktyk studenci mają możliwość poszerzenia zakresu swojej wiedzy oraz zdobycia umiejętności praktycznego jej wykorzystania, a także pracy w grupie czy wzmocnienia umiejętności komunikacji interpersonalnej. Jest to kompleksowe uzupełnienie możliwości osiągnięcia efektów kształcenia w zakresie wiedzy o strukturze organizacyjnej organu władzy publicznej, innej instytucji publicznej czy uczestnikach obrotu prawnego oraz poznania różnego rodzaju relacji, jakie istnieją między organami władzy, instytucjami publicznymi czy podmiotami prywatnymi.

Proces kształcenia jest uzupełniony przez możliwości kształcenia modułowego w postaci szkół prawa obcego. Pod tym względem wizytowana jednostka wyróżnia się szczególnie dając bogatą ofertę kształcenia.

Realizacja celów i szczegółowych efektów kształcenia przez wprowadzenie praktyk oraz modułów kształcenia, w pełni gwarantuje możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia.

Opis założonych efektów kształcenia jest dostępny na stronie internetowej Uczelni. Niezależnie od tego, jak wynika z rozmów przeprowadzonych z pracownikami, są one przedstawiane studentom w chwili rozpoczęcia zajęć.

Ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia – w pełni dostępne.

2) Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

Sylabusy zawierają bardzo rozbudowane i precyzyjne opisy treści kształcenia, efektów kształcenia w postaci wiedzy, a także efektów kształcenia w zakresie umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych. W sylabusach formalnie zostały wyróżnione rubryki dotyczące efektów kształcenia z zaznaczonym podziałem: wiedza, umiejętności, kompetencje personalne i społeczne. **Generalnie efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego sposobu ich weryfikacji.** W całym zestawie sylabusów pojawiła się niewielka procentowo ilość, w których brak jest określenia efektów kształcenia, głównie z zakresu umiejętności i kompetencji społecznych.

Jest to w jakimś stopniu usprawiedliwione ich ilością, jak i faktem, że w chwili obecnej dokonują się istotne zmiany w ich konstrukcji, związane z wdrażaniem nowego systemu.

Zastrzeżenia może budzić graficzne opracowanie sylabusów, które powinny być bardziej czytelne. Te uwagi nie zmieniają pozytywnej oceny w wymienionym wyżej zakresie.

Wdrażanie nowego programu.

Analiza spójności opracowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz systemu potwierdzającego ich osiągnięcie nie byłaby pełna, gdyby pominięto stan przygotowania do wprowadzenia Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK). Na 2012/2013 Wydział przygotował program kształcenia dla kierunku *prawo* z uwzględnieniem stanu prawnego, który będzie obowiązywał od 1 października 2012 roku i uwzględniał wszystkie wymagania związane z KRK. Podstawą podjętych prac było zarządzenie nr 44 Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 26 października 2011 r. w sprawie szczegółowego sposobu projektowania, realizacji i oceny rezultatów planów studiów i programów kształcenia, wydane na podstawie § 2 ust. 1 uchwały nr 405 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 28 września 2011 r. w sprawie wytycznych dotyczących projektowania planów studiów i programów kształcenia, ich realizacji i oceny rezultatów (Monitor UW z 2011 r. Nr 7, poz. 143). Zarządzenie określiło:

1) szczegółowy opis sposobu projektowania, realizacji i oceny rezultatów planów studiów i programów kształcenia;

2) wykaz dokumentów i informacji stanowiących dokumentację programu kształcenia.

Równocześnie w § 2 przyjęto, że: „Program kształcenia dla określonego kierunku i poziomu kształcenia oraz dla określonego profilu lub profili kształcenia obejmuje:

1) opis zakładanych efektów kształcenia;

2) program studiów, stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania tych efektów.

W wyniku podjętych prac podjęta została uchwała nr 01/01/2012 Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 16 stycznia 2012 r. – Efekty kształcenia dla kierunku *prawo* Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie, jak wynika z przedstawionego ZO wyciągu z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 23 kwietnia 2012 r. przyjęto uchwałę w sprawie uzupełnienia uchwały w sprawie nowego opisu programów kształcenia. W jej wyniku przyjęto matryce efektów kształcenia, które zostały opracowane w ramach prac wydziałowej Komisji ds. oceny programów studiów.

Uwzględniając fakt, że kierunek *prawo* przyporządkowany został obszarowi kształcenia w zakresie nauk społecznych oraz wskazanie efektów kształcenia w obszarze kształcenia z zakresu nauk społecznych zawartych w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, przedstawiono oryginalny, zgodny z koncepcją kształcenia projekt. Podkreślić należy, że przy braku opublikowanych wzorcowych efektów kształcenia odpowiadających kierunkowi *prawo*, opracowana na Wydziale koncepcja kształcenia na kierunku *prawo* oraz ogólne cele i efekty kształcenia dla poszczególnych przedmiotów tego kierunku studiów w trzech zakresach – wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne – są spójne i odpowiadają wymaganiom określonym w rozporządzeniu MNiSW z 21 XI 2011 r. w spr. KRK dla Szkolnictwa Wyższego. Wspomniane efekty ogólne zostały uwzględnione w prawidłowy sposób przy określaniu efektów szczegółowych dla poszczególnych przedmiotów, które zostały wskazane w sylabusach i nawiązują do przyjętej koncepcji kształcenia..

Charakterystyka efektów kształcenia dla kierunku *prawo* (profil akademicki) została przedstawiona tabelarycznie przez wskazanie odniesień efektów kierunkowych do efektów obszarowych. We wszystkich aspektach, wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, kierunkowe efekty kształcenia dla jednolitych studiów magisterskich, profil akademicki, są relewantne do określonych w przepisach efektów kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych dla studiów drugiego stopnia.

Warto w tym miejscu Raportu podkreślić, że prace nad nowym programem obejmują wiele innych aspektów, między innymi w zakresie kształcenia modułowego.

ZO stwierdził, że stopień przygotowania do wdrożenia nowych rozwiązań odpowiadających wymogom zawartych w aktualnych regulacjach prawnych jest zaawansowany.

3) Analiza i ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia, w tym:

-objęcia tym systemem wszystkich kategorii efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne), oraz wszystkich etapów kształcenia;

Na podstawie zarządzenia nr 44 Rektora UW z dnia 26 października 2011 r. w sprawie szczegółowego sposobu projektowania, realizacji i oceny rezultatów planów studiów i programów kształcenia podejmowane są w Uczelni działania mające na celu dostosowanie programów kształcenia do wymogów związanych z wejściem w życie rozporządzenia z dnia 2 listopada 2011 r. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. W treści uchwały sformułowane zostały wytyczne

dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych w sprawie projektowania efektów kształcenia oraz uchwalania programów studiów dla określonych kierunków studiów, poziomu, profilu kształcenia i formy studiów. Ilekroć w wytycznych jest mowa o programie kształcenia, rozumie się przez to opis zakładanych efektów kształcenia – zgodnych z KRK – i program studiów stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania tych efektów. Zgodnie z cyt. uchwałą zdefiniowane dla programu kształcenia efekty są wyrażone w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

Zgodnie z przyjętymi wytycznymi, w procesie projektowania, realizacji i oceny rezultatów planów studiów i programów kształcenia uczestniczą komisje w skład których wchodzi nauczyciele akademicki wchodzący w skład minimum kadrowego, wydziałowe zespoły zapewnienia jakości kształcenia, Komisja Senacka oraz komisje Rektora. Senat zatwierdza opis efektów kształcenia.

Rada Wydziału dnia 20 lutego 2012 r. powołała Komisję ds. Oceny Programów Studiów, która dokonała oceny:

- 1) zgodności opisów efektów kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego;
- 2) przydatności projektu programu kształcenia z punktu widzenia uczelni jako całości relacji pomiędzy jej poszczególnymi jednostkami;
- 3) zgodności podjętych uchwał przez Radę Wydziału z wytycznymi określonymi w uchwale przez Senat w zakresie realizacji i oceny rezultatów planów studiów i programów kształcenia.

W trakcie wizytacji ustalono, iż propozycja Komisji odnosząca się do nowego opisu programu kształcenia na kierunku *prawo* została zatwierdzona przez Radę Wydziału na spotkaniu 16 stycznia br., a następnie uzupełniona o matryce efektów kształcenia w dniu 23 kwietnia br.

- możliwości zmierzenia i oceny efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, prawidłowości ustalonych procedur, metod (dobór do ocenianego kryterium) i ocen, ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania;

Organizacja procesu kształcenia na kierunku *prawo* jest oparta na przepisach ustawy – Prawo o Szkolnictwie Wyższym, aktach wykonawczych, w tym obowiązujących do 30 września 2011 r. standardach kształcenia dla kierunku, a także przepisach wewnętrznych Uczelni (tj. Statucie, Regulaminie Studiów, uchwałach Senatu, zarządzeniach Rektora i Dziekana Wydziału).

Obecnie w Uczelni trwają prace nad wdrożeniem od 1 października 2012 r. Krajowych Ram Kwalifikacji oraz określeniem celów i efektów kształcenia odnoszących się do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, zgodnie z zatwierdzoną przez Senat UW procedurą. Zasady studiowania na Wydziale na kierunku *prawo* w bieżącym roku akademickim zostały przyjęte uchwałą Radą Wydziału z dnia 14 czerwca 2010 r.

Zgodnie z Regulaminem studiów i przyjętymi na Wydziale zasadami, nauczanie poszczególnych przedmiotów realizowane jest w ramach różnych form, jak np. wykłady, ćwiczenia, seminaria, klinika prawa, konwersatoria. Formą zakończenia realizowanego przedmiotu jest egzamin bądź zaliczenie. Nabytą przez studentów, wymaganą programem studiów wiedzę, weryfikuje się przede wszystkim w formie ustnej lub pisemnej. Zagadnienia egzaminacyjne, forma egzaminu oraz kryteria oceny ustalane są przez egzaminatora z odpowiednim wyprzedzeniem.

Zgodnie z przyjętymi zasadami (zasady odbywania praktyk, zadania studentów w trakcie praktyk, jak również sposób zaliczania praktyk zawodowych znajdują się w uchwale Rady Wydziału nr 3/04/2009 z dnia 20 kwietnia 2009 r. w sprawie zasad odbywania praktyk studenckich na kierunku prawo), zaliczenia praktyki dokonuje Pełnomocnik Dziekana WPiA ds. Praktyk Studenckich na podstawie złożonego zaświadczenia lub oświadczenia, zawierających m.in. zwięzły opis zagadnień z jakimi zapoznał się student w trakcie praktyki lub zawierających czynności wykonywane przez studenta.

Zgodnie z przyjętymi zasadami dyplomowania, dyplom może uzyskać absolwent studiów, który zrealizował program przewidziany dla danego stopnia studiów i wykonał pracę dyplomową a także złożył pozytywnie egzamin dyplomowy. Podstawą obliczenia ostatecznego wyniku studiów jest suma 0,7 średniej ocen z egzaminów i ocen końcowych z przedmiotów niekończących się egzaminem oraz 0,2 oceny pracy dyplomowej i 0,1 oceny egzaminu dyplomowego. Zarówno § 167 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, jak i Regulamin studiów stanowią, iż datą ukończenia studiów na ocenianym kierunku studiów jest data złożenia ostatniego wymaganego planem studiów egzaminu.

Poddano oglądowi losowo wybrane karty okresowych osiągnięć studenta oraz protokoły zaliczenia przedmiotu i stwierdzono, iż są prowadzone zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 201, poz. 1188).

W wybranych losowo teczkach absolwentów znajdują się wymagane dokumenty związane z przebiegiem studiów oraz procesem dyplomowania. Analiza dyplomów i suplementów wykazała, że sporządza się je w poprawnie.

- standaryzacji wymagań, zapewnienia przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen;

Podczas spotkania ze studentami część obecnych miała zastrzeżenia dotyczące standaryzacji wymagań podczas egzaminów ustnych przeprowadzanych przez różnych dydaktyków. W ocenie części obecnych wymagania egzaminacyjne były zmienne w zależności od prowadzącego egzamin, co należy uznać za element wymagający poprawy.

Obecni na spotkaniu nie mieli uwag do przejrzystości oraz obiektywizmu formułowania ocen.

- analiza skali i przyczyn odsiewu.

Z przedstawionych materiałów wynika, że w wizytowanej jednostce prowadzona jest analiza odsiewu z przedmiotów i odsiewu na poszczególnych latach. Analiza odsiewu z przedmiotów jest przedstawiana sumarycznie w ramach poszczególnych sesji i obejmuje wszystkie przedmioty. Jak wynika z uzyskanych przez ZO informacji od władz Wydziału w trakcie wizytacji, wyniki są podstawą do opracowania działań korygujących wprowadzanych na poziomie programu, kształtowania metod kształcenia i oceny weryfikacji efektów kształcenia.

- ocena dostępności informacji na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia.

Informacje na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia są dostępne w sylabusach na stronie internetowej Wydziału.

4) Ocena procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia. Analiza efektywności działalności prowadzonej przez uczelnię/jednostkę w tym zakresie.

W chwili obecnej monitorowanie losów absolwentów odbywa się na podstawie Uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji z dnia 16 czerwca 2008 r., wydanej na

podstawie § 3 ust. 2 lit. h Regulaminu studiów na Uniwersytecie Warszawskim, wprowadzonego uchwałą nr 142 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 18 października 2006 r., zmienioną w dniu 12 stycznia 2009 r., zmienioną i ujednoliconą w dniu 14 czerwca 2010 r. Monitorowania dotyczy § 8 uchwały stanowiący, iż okresowo, nie rzadziej niż raz na 5 lat, odbywa się monitorowanie opinii absolwentów WPiA o efektach kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów – zwłaszcza z punktu widzenia potrzeb rynku pracy. Monitoring prowadzony jest przez Samorząd Studencki i Stowarzyszenie Absolwentów. Odbywa się w formie anonimowej ankiety kierowanej do absolwentów drogą pocztową. Wyniki monitoringu są przedstawiane Dziekanowi WPiA oraz Komisji ds. Programu Nauczania i WZZJK. Ankieta została przeprowadzona w 2008 r., a opracowana w 2011 r. W tym kontekście pozytywnie należy ocenić również powstanie publikacji pod redakcją E. Łojko „Studenci prawa o studiach i perspektywach zawodowych”. Dodatkowo, Wydział analizuje corocznie wyniki egzaminów na aplikacje prawnicze pod kątem spójności oferty programowej z wymaganiami egzaminacyjnymi. Działania te należy ocenić pozytywnie.

Mając na uwadze nowe procedury w zakresie monitorowania losów absolwentów Uniwersytet wprowadza kompleksowy system badający przebieg studiów oraz późniejszej kariery zawodowej. Projekt ten stworzony został przez Pracownię Ewaluacji Jakości Kształcenia Uniwersytetu Warszawskiego, która wygrała w kwietniu 2011 roku przetarg Instytutu Badań Edukacyjnych, działającego pod auspicjami Ministerstwa Edukacji Narodowej, na przeprowadzenie badań „Monitorowanie losów absolwentów uczelni wyższych z wykorzystaniem danych administracyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”. Składa się on z trzech elementów. Pierwszy z nich polega na połączeniu informacji kolejno o: kandydacie, studencie i absolwencie przy wykorzystaniu danych z Internetowej Rejestracji Kandydatów, Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studiów i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Pozwoli to odpowiedzieć na pytania dotyczące sytuacji zawodowej absolwentów poszczególnych uniwersyteckich kierunków: jakie jest ich przeciętne wynagrodzenie, jak szybko otrzymali pracę etatową, jak często zmieniają zatrudnienie prac, a także jakie są oczekiwania pracodawców wobec absolwentów i powiązać te dane z wynikami uzyskiwanymi podczas studiów. Drugi etap polegać ma na prowadzeniu pogłębionych wywiadów (indywidualne oraz grupowe) ze studentami i absolwentami Uniwersytetu, pracodawcami oraz pracownikami firm HR. Celem ma być zebranie informacji na temat obaw i oczekiwań absolwentów wobec rynku prac, a także oczekiwań pracodawców wobec absolwentów. W trzecim etapie elektronicznie ankietowani będą absolwenci. Kończąc studia absolwent będzie mógł wyrazić zgodę na udział w badaniu i podać swój adres mailowy, który

służyć będzie do dalszego kontaktu. Wtedy po raz pierwszy wypełni ankietę, w której znajdują się pytania o jego opinię na temat programu studiów, oczekiwań wobec rynku pracy, jego planów zawodowych. Pół roku później ten sam absolwent będzie proszony o powtórne wypełnienie ankiety. Ma to służyć ukazaniu problemów związanych ze zmianą sytuacji formalnej absolwentów. W ankiecie będą brać udział także osoby, które zakończyły studia pierwszego stopnia i uzyskały dyplom licencjata. Ostatnim elementem ma być raport przygotowany przez socjologów podsumowujący informacje zebrane w trzech pierwszych etapach. Projekt zakończy się na początku 2014 roku. Systematycznie co roku powtarzany będzie pierwszy oraz trzeci etap, a więc analiza informacji IRK, USOS i ZUS a także badania ankietowe wśród kolejnych roczników absolwentów.

Elementy projektu tworzą spójny system, co należy ocenić pozytywnie. Budowę systemu należy ocenić wyróżniająco. Efektywnie wdrożony może służyć do pozyskiwania informacji o absolwentach i ich rozwoju zawodowym. Należy dołożyć wszelkich starań, by odpowiednio wykorzystane zostały dane oraz aby wypracowano i wdrożono wnioski płynące z badań.

Załącznik nr 4: Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Po przeprowadzonej ocenie losowo wybranych prac dyplomowych ZO stwierdził, że prace w znakomitej większości są bardzo dobre. Tematy prac interesujące i przekrojowe, a równocześnie pozwalające na weryfikację zakładanych efektów kształcenia. Nadzór na przygotowaniu prac dobry. Niezależnie od składanych oświadczeń o samodzielności przygotowania pracy, analiza treści wskazuje, że ten wymóg jest wypełniony. Przyjmowane oceny generalnie prawidłowe. Odrębnym problemem jest przygotowywanie ocen prac dyplomowych, które zawsze powinny być szczegółowe, a nie zawsze w badanych pracach tak było. Recenzje pisane odręcznie, poza nielicznymi wyjątkami, są trudne do odczytania, a to uniemożliwia ustosunkowanie się do ich treści. Wskazane braki w dokumentacji to odrębna kwestia, wymagająca zwrócenia uwagi, ale nie obniżająca wysokiej jakości merytorycznej prac dyplomowych.

Ponadto ZO sformułował następujące uwagi szczegółowe:

1. Wszystkie prace zawierają oświadczenie o samodzielnym ich przygotowaniu, krótkie streszczenia w języku angielskim, oraz kod dziedziny nauki pracy, według kodów Socrates Erasmus.

2. Wszystkie prace charakteryzuje duża dbałość o kwestie graficzne, prace są sporządzone estetycznie. Kwestia cytowania źródeł internetowych powinna być postrzegana jednolicie we wszystkich pracach, a nie zawsze ma to miejsce. Drobne odstępstwa nie mogą przysłonić oceny całości, która zasługuje na wysoką ocenę. Obowiązujące na Wydziale standardy w zakresie pisania prac dyplomowych są w dużej mierze przestrzegane.
3. Autorzy prac podejmują ciekawe i ważne społecznie, niektóre niezwykle aktualne, zagadnienia. Oceniane prace stanowią przykład na właściwy poziom osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia przez absolwentów Wydziału. Autorzy je piszący wykazują się daleko posuniętą samodzielnością i właściwą dbałością o krytyczne podejście do różnego rodzaju źródeł wykorzystywanych w pracy; każda z analizowanych prac oparta była o badania własne studenta.

Generalna ocena: proces dyplomowania zapewnia w pełni sprawdzenie, czy osiągnięte zostały zakładane cele i efekty kształcenia.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) **Cele i efekty kształcenia przedstawione w koncepcji kształcenia wizytowanej jednostki, opisane w sylwetce absolwenta, zestawione z wymaganiami określonymi w standardach zawartych spełniają w pełni wymagane kryteria. Przedstawiona sylwetka absolwenta zawiera również takie elementy, które są „ponad standardowe i zindywidualizowane” w wizytowanej jednostce. Wprowadzenie praktyk oraz modułów kształcenia, w pełni gwarantuje możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia. Opis założonych efektów kształcenia jest w pełni dostępny. Stopień przygotowania do wdrożenia nowych rozwiązań, odpowiadających wymogom zawartym w aktualnych regulacjach prawnych, jest zaawansowany.**

2) **Generalnie efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego sposobu ich weryfikacji.**

3) **System weryfikacji efektów kształcenia obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne), odnosi się do wszystkich etapów kształcenia pozwala na rzeczywisty, pełny pomiar i ocenę efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach. System weryfikacji efektów kształcenia przyjęty w procesie dyplomowania jest prawidłowy. Obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia. Jest zestandaryzowany w sposób gwarantujący jednolitość ocen. Brak**

pełnych informacji nie pozwala na jednoznaczną ocenę weryfikacji efektów w systemie kształcenia na odległość. Analiza odsiewu jest prowadzona prawidłowo. System weryfikacji efektów kształcenia jest w pełni dostępny.

4) Procedury i mechanizmy umożliwiające badanie losów (karier) absolwentów, jak i ich wykorzystanie i podejmowanie działań optymalizujących należy ocenić bardzo wysoko.

3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

1) Ocena czy realizowany program studiów umożliwi osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. W przypadku kształcenia nauczycieli oraz kierunków, dla których określone zostały standardy kształcenia – również ocena spełnienia wymagań odpowiednich standardów;

Czy plany i programy zostały przyjęte zgodnie z przyjętym w uczelni systemem?

Zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz Statutem Uczelni, Rada Wydziału uchwala plany studiów i programy dla ocenianego kierunku studiów zgodnie z procedurą określoną w Statucie.

Program kształcenia na kierunku *prawo* jest dostosowany do ogólnej koncepcji kształcenia, której rdzeniem jest położenie nacisku na maksymalną, ale wyznaczoną określonymi ramami, swobodę studentów w kształtowaniu swojego wykształcenia. Na kierunku *prawo* obowiązują trzy plany studiów (określone uchwałami Rady Wydziału jako zasady studiowania). Pierwszy z planów obowiązuje studentów, którzy rozpoczęli studia najpóźniej w roku akademickim 2007/2008 i przestanie obowiązywać w 2012 roku. Drugi obowiązuje studentów, którzy rozpoczęli studia najwcześniej w roku akademickim 2008/2009 i przestanie obowiązywać w 2013 roku. Najnowszy, trzeci, plan studiów obejmuje studentów, którzy rozpoczęli studia w roku akademickim 2010/11, został przyjęty uchwałą Rady Wydziału z dnia 14 czerwca 2010 r. – Zasady studiowania na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku prawo od roku akademickiego 2010/2011 (tekst ujednolicony). Plan studiów zakłada podział przedmiotów na przedmioty obowiązkowe podstawowe (grupa A) przedmioty obowiązkowe dodatkowe (grupa B), przedmioty fakultatywne: wykłady specjalizacyjne, przedmioty ogólnouniwersyteckie, konwersatoria, szkoły prawa obcego (grupa C) oraz nieobowiązkowe ćwiczenia, seminaria, klinikę prawa oraz praktyki zawodowe (grupa D). Na I i II roku studiów student zobowiązany jest zaliczyć enumeratywnie wymienione przedmioty i w zasadzie jego możliwość swobodnego kształtowania programu swoich studiów nie jest duża, aczkolwiek może wybierać spośród

bardzo szerokiej gamy z przedmiotów z grupy C i D. Taka konstrukcja powoduje przygotowanie studenta do kolejnych etapów studiów. Na I roku student po raz pierwszy styka się z terminologią i metodologią prawniczą, oswaja się z językiem prawnym i prawniczym, uczy się podstaw prawoznawstwa oraz historii prawa. Celem tego etapu jest przygotowanie studenta do kontaktu z prawem pozytywnym, umożliwienie poznania poszczególnych gałęzi prawa. Zaliczenie takiego etapu jest warunkiem zrozumienia materii, która stanowi podstawę II roku. Tutaj student zobowiązany jest zaliczyć 5 przedmiotów z grupy A z poszczególnych dziedzin prawa. Celem etapu jest opanowanie przez studenta podstaw różnych gałęzi prawa i sprecyzowanie swoich zainteresowań w jednej z nich. Na III roku są jeszcze dwa obowiązkowe przedmioty z zakresu kursu podstawowego. Na resztę planu studiów składają się przedmioty, które student sam sobie dobiera w celu skonstruowania własnego programu studiów, który chce realizować. Dostępnych jest wiele przedmiotów z grupy B z zakresu różnych gałęzi prawa. Do tego dochodzi wybór z ok. 200 wykładów specjalizacyjnych z grupy C. W ten sposób student kształtuje swój koszyk przedmiotów ograniczony jedynie liczbą punktów ECTS, a tym samym wybiera preferowany profil wykształcenia. Na kolejnym etapie studiów – IV roku – student ma obowiązek zaliczenia 1 przedmiotu z grupy A i jednocześnie samodzielnie wybiera sobie przedmioty, które chce realizować w ramach programu studiów. Jedynym wymogiem jest uczęszczanie na co najmniej jedno seminarium, a na V roku poza seminarium i obowiązkiem napisania pracy dyplomowej konieczne jest zaliczenie jednego obowiązkowego przedmiotu z grupy A. W ten sposób każdy etap studiów ma w swym założeniu prowadzić do określonych rezultatów.

Oceniając realizowany program studiów ZO stwierdził, że **umożliwia on osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.**

- ocena czasu trwania kształcenia, prawidłowości doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia w celu osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu, w tym modułu przedmiotów do wyboru, danego poziomu kwalifikacji. W przypadku wykorzystywania metod i technik kształcenia na odległość ocena czy kształcenie, którego celem jest zdobycie umiejętności praktycznych, odbywa się w warunkach rzeczywistych, z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich i studentów;

Z przedstawionego załącznika nr 1 do wymienionej uchwały z dnia 14 czerwca 2010 r. wynika, że liczba godzin zajęć przewidziana w programie jest zgodna ze standardami,

wymaganym minimum 2400 godzin. Jest ona do wyliczenia na podstawie przyjętego programu, gdzie przedmioty obowiązkowe stanowią łącznie 1770 godzin (bez uwzględnienia zajęć z języka obcego i wf). Przedmioty obowiązkowe, bez wf i języka obcego, dają łącznie 207 punktów ECTS. Doliczając do tej liczby 28 punktów ECTS za praktyki i przygotowanie pracy magisterskiej, pozostaje liczba punktów, którą student realizuje w wybierając różne przedmioty z grupy C i D, których łączny wymiar przekracza 800 godzin. Bez wątpienia, program i plan studiów zawierają wszystkie ramowe treści kształcenia, zarówno w grupie treści podstawowych, realizowanych w wymiarze 930 godzin (wobec określonego w standardach minimum na poziomie 450 godzin), treści kierunkowych, realizowanych w wymiarze 840 godzin (wobec określonego w standardach minimum na poziomie 330 godzin). Program spełnia wymagania w zakresie zajęć z języka obcego, wychowania fizycznego oraz technologii informacyjnej, tj. podstawy technik informatycznych, pozyskiwania i przetwarzania informacji, czyli treści umożliwiające przystąpienie do zewnętrznych egzaminów certyfikacyjnych i zdobycie Europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych (European/International Computer Driving Licence – ECDL/ICDL). Zajęcia realizowane w innej formie niż wykład stanowią ponad 30 % ogółu zajęć na studiach. W tym zakresie wymagania określone standardami są spełnione. Program i plan studiów wskazuje, że zachowana jest wymagana standardami proporcja między liczbą godzin przedmiotów obowiązkowych a przedmiotów do wyboru. Proporcja jest zgodna z treścią § 3 pkt.3 powoływanego rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia, które stanowi, że plan studiów i program nauczania powinien umożliwić studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć, ale przy zagwarantowaniu pełnej realizacji treści kształcenia.

Wszystkie wymagane standardami treści programowe zostały uwzględnione w poszczególnych grupach przedmiotów, a w niektórych przypadkach, jak np. w grupie treści podstawowych, w zakresie prawa administracyjnego, w grupie treści kierunkowych, w zakresie prawa Unii Europejskiej, wyraźnie wzbogacone i rozwinięte w kierunku ważnym z punktu widzenia współczesnego kształcenia na kierunku *prawo*. To jest niewątpliwa zaleta programu, podobnie jak i bogata oferta przedmiotów fakultatywnych, licząca ponad dwieście przedmiotów o niekwestionowanej przydatności dla wykształcenia prawniczego i pozwalająca studentom na budowanie w sposób zindywidualizowany programu kształcenia.

Podstawowa charakterystyka stosowanych metod dydaktycznych może być dokonana na podstawie analizy treści sylabusów. Z ich analizy wynika, że preferowane są zróżnicowane

metody dydaktyczne w zależności od rodzaju zajęć. Skuteczność tej metody jest w bardzo dużym stopniu zależna od sposobu prezentacji treści. Jak stwierdzono w trakcie hospitacji zajęć, metody ich prowadzenia z wykorzystaniem form interaktywnych, były bardzo interesujące, zrozumiałe i przyciągające uwagę studentów.

Oceniając **ogólny czas trwania kształcenia, treści kształcenia, liczbę godzin przypisaną dla realizacji przedmiotów obowiązkowych, formy zajęć dydaktycznych i metod kształcenia** ZO stwierdził, że **umożliwiają one w pełni osiągnięcie efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu, w tym modułu przedmiotów do wyboru.**

- ocena zgodności przyjętej punktacji ECTS z przepisami ustalającymi podstawowe wymagania w tym zakresie, w przypadku kształcenia nauczycieli i kierunków, dla których ustalono standardy kształcenia – również zgodności z odpowiednimi standardami. Ocena sposobu wykorzystania możliwości stworzonych przez ten system w indywidualizowaniu procesu kształcenia, w tym poprzez wymianę międzyuczelnianą, międzynarodową;

Integralną część zasad studiowania stanowi *Tabela punktów ECTS*, będąca załącznikiem do uchwały w sprawie zasad studiowania. Określono w niej wszystkie przedmioty obowiązkowe oraz kierunkowe objęte planem studiów na kierunku *prawo*; wskazano formę zajęć i liczbę godzin oraz liczbę punktów ECTS im przypisaną. Określono w nim również wymagania programowe dla każdego roku studiów (ze wskazaniem przedmiotu, formy zajęć i liczby punktów ECTS).

System ECTS jest zgodny z obowiązującymi przepisami, w tym zwłaszcza z załącznikiem nr 85 *Standardy kształcenia na kierunku prawo*. zarówno w odniesieniu do zajęć z technologii informacyjnej w wymiarze 30 godz. – 2 pkt. ECTS, zajęć z języków obcych (do wyboru) min. 120 godz. – 5 pkt. ECTS, praktyki studenckiej - 8 pkt. ECTS, pracy magisterskiej – 20 pkt. ECTS, jak przede wszystkim do przedmiotów prawniczych obowiązkowych, kierunkowych oraz innych przedmiotów do wyboru. W odniesieniu do tych przedmiotów system ECTS został przygotowany w oparciu o wyliczenie rzeczywistego nakładu pracy studentów, wedle schematu: 25 – 30 godzin pracy = 1 pkt. ECTS. Założono, że do zaliczenia przedmiotu oprócz godzin kontaktowych (30 godzin w przypadku zajęć semestralnych i 60 godzin w przypadku zajęć całorocznych; dodatkowo niektóre kursy są powiększone o moduł ćwiczeniowy), potrzebna jest praca własna studenta w wymiarze 3 – 4-krotnie przekraczającej liczbę godzin kontaktowych. W systemie uwzględniono m.in. fakt występowania bardzo dużych różnic w poziomie przygotowania studentów I roku, co

powoduje zwiększenie nakładu pracy własnej. Większą liczbę punktów ECTS przyznano również w tych przypadkach, gdy proces nauczania wiąże się z koniecznością wykorzystania literatury uzupełniającej lub orzecznictwa sądowego albo gdy analizowane instytucje prawne cechują się szczególnym stopniem trudności.

System ECTS niesie istotne korzyści dla studentów. Po pierwsze, dzięki systemowi mierzony jest należycie nakład pracy studenta potrzebny do uzyskania dyplomu. Po drugie, zdobyte poza Wydziałem Prawa i Administracji osiągnięcia z łatwością mogą być zaliczone do indywidualnych programów studiów, zwłaszcza w kontekście promowania mobilności studentów (MOST, LLP Erasmus oraz inne programy pozwalające studiować poza WPiA). Po trzecie, dzięki punktom ECTS studenci mają także zagwarantowany odpowiedni udział w zajęciach do wyboru, a także umożliwia im się uczestniczenie w innych kursach (w tym dodatkowych lektoratach), po przekroczeniu limitu na zasadach odpłatności, przeliczając ECTS na kwoty. Takie podejście należy uznać za wręcz wzorcowe. Znajduje to wyraz w przyjętej punktacji dla poszczególnych przedmiotów, która jest adekwatna również z punktu widzenia modelu kształcenia.

ZO stwierdził, że system ECTS należy ocenić bardzo wysoko. Przyjęta punktacja pozwala na racjonalną indywidualizację programu kształcenia, a równocześnie pozwala na uniknięcie nieuzasadnionego operowania punktami, jedynie w celu uzyskania wymaganej ich liczby do zaliczenia studiów

- ocena prawidłowości sekwencji przedmiotów i modułów określonej w planie i programie studiów poszczególnych poziomów kwalifikacji;

Sekwencja przedmiotów realizowanych w planach studiów nie budzi zastrzeżeń. Dotyczy to głównie przedmiotów z grupy treści podstawowych i tych przedmiotów z grupy treści kierunkowych, które są włączone do programu studiów jako przedmioty obowiązkowe. Wątpliwości nie budzi układ przedmiotów fakultatywnych i ich oferowanie na poszczególnych latach studiów. Przedmioty fakultatywne są oferowane zasadniczo od II roku studiów.

ZO oceniając sekwencję przedmiotów realizowanych w planach studiów stwierdził, że jest ona przemyślana i odpowiada elastycznemu modelowi kształcenia.

- ocena spójności programu i wymiaru praktyk studenckich, terminu ich realizacji oraz doboru miejsc, w których się odbywają, z celami i efektami kształcenia określonymi dla tych praktyk. Ocena systemu kontroli i zaliczania praktyk;

Program studiów na kierunku prawo zakłada odbywanie przez studentów praktyk. Zasady odbywania praktyk określa uchwała Rady Wydziału Nr 3/04/2009 z dnia 20 kwietnia 2009 r. w sprawie zasad odbywania praktyk studenckich na kierunku „prawo” Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Zgodnie z tą uchwałą, student jest obowiązany do zaliczenia praktyk studenckich przewidzianych planem i programem studiów. Za organizację praktyk jest odpowiedzialny Pełnomocnik Dziekana. Minimalny wymiar praktyk wynosi 40 dni roboczych. W tym czasie student musi zaliczyć co najmniej 2 tygodnie praktyk w sądzie. Praktyki mogą się odbywać w jednostce organizacyjnej (w szczególności w sądzie, prokuraturze, administracji publicznej, kancelarii adwokackiej, radcowskiej, notarialnej lub komorniczej, instytucji społecznej), jeżeli charakter prowadzonej przez tę instytucję działalności i odbywanych przez studenta praktyk jest zgodny z profilem kierunku studiów. Praktyka może się odbywać w instytucjach Unii Europejskiej i instytucjach zagranicznych odpowiednich do profilu kierunku studiów. Praktyka może się odbywać w ramach realizowanych programów Unii Europejskiej lub wymian zagranicznych skierowanych do studentów.

Efektom praktyk powinno być: 1) poszerzenie wiedzy zdobytej w czasie studiów i rozwijanie umiejętności jej wykorzystania; 2) zaznajomienie studenta ze specyfiką środowiska zawodowego; 3) kształtowanie konkretnych umiejętności zawodowych związanych bezpośrednio z miejscem odbywania praktyki; 4) poznanie funkcjonowania struktury organizacyjnej, zasad organizacji pracy i podziału kompetencji, procedur, procesu planowania pracy, kontroli; 5) kształtowanie umiejętności skutecznego komunikowania się; 6) doskonalenie umiejętności organizacji pracy własnej, pracy zespołowej, efektywnego zarządzania czasem, sumienności, odpowiedzialności za powierzone zadania; 7) doskonalenie umiejętności posługiwania się językiem obcym w sytuacjach zawodowych.

Program praktyk obejmuje: 1) zapoznanie z podstawowymi aktami prawnymi regulującymi działalność instytucji; 2) przeszkolenie wstępne w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy; 3) zaznajomienie się z procedurami obowiązującymi w instytucji; 4) pozyskiwanie informacji w zakresie spraw prowadzonych przez instytucję; 5) opracowywanie projektów pism lub decyzji; 6) przygotowywanie projektów informacji i notatek. Indywidualny program praktyk może być dostosowany do specyfiki danej instytucji. Praktyki odbywają się w następujących formach: 1) praktyka zorganizowana przez

Wydział – student korzysta z przygotowanej przez Uniwersytet oferty praktyk wynikającej z zawartych umów, dostępnej na stronie internetowej Wydziału; 2) praktyka indywidualna – student samodzielnie organizuje praktykę i inicjuje podpisanie porozumienia z instytucją, a Wydział sprawuje nadzór merytoryczny i organizacyjny nad przebiegiem praktyki; 3) zatrudnienie w instytucji na stanowisku zgodnym z profilem kierunku studiów na podstawie umowy o pracę, stosunku służbowego lub umowy cywilnoprawnej; 4) prowadzenie działalności zgodnej z profilem kierunku studiów; 5) działalność zorganizowana przez Uniwersytet, pozwalająca osiągnąć założone efekty praktyki zgodne z profilem kierunku studiów, m.in.: a) realizacja projektów w ramach działalności kół naukowych, b) udział w realizacji prac naukowo-badawczych, c) udział w zleconych Uniwersytetowi projektach, np. wdrożeniowych, d) organizacja imprez, e) organizowanie spotkań z młodzieżą szkół średnich, f) udział w akcjach promujących Uniwersytet, g) organizacja życia kulturalnego i gospodarczego Uniwersytetu, h) organizacja życia naukowego i sportowego Uniwersytetu.

W celu realizacji praktyk Wydział podpisuje porozumienia w sprawie ich organizacji. Z przedłożonych dokumentów wynika, że lista sądów i instytucji, które podpisały z Wydziałem taki porozumienia jest obszerna.

Praktyki są zaliczane przez Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk Studenckich. Podstawą zaliczenia jest odbycie praktyki i złożenie wymaganych dokumentów, tj. oświadczenia studenta o odbyciu praktyki i zaświadczeniu o odbyciu praktyki. Wymagane dokumenty mają opracowany wzór, którego istotnym elementem, poza określeniem czasu praktyki, jest punkt, w którym przedstawiane są szczegółowo czynności wykonywane przez studenta w czasie trwania praktyki. Pozwala to na weryfikowanie zgodności praktyk z celami i efektami kształcenia określonymi dla tej formy kształcenia.

Oceniając system praktyk ZO stwierdził, że **zarówno system organizacji praktyk, jak i ich wymiar, dobór miejsca i czas realizacji należy ocenić bardzo wysoko z punktu widzenia zapewnienia możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia. Jednak mankamentem tego systemu jest, jak to wynika z rozmów przeprowadzonych z Pełnomocnikiem Dziekana ds. Praktyk, brak kontroli ze strony Wydziału odbywania praktyk. Takie kontrole, nawet incydentalne i dokonywane wybiórczo pozwoliłyby na ukształtowanie opinii na temat tego jak traktowani są studenci odbywający praktykę w poszczególnych instytucjach, a studentów utwierdzałyby w przekonaniu o integralności tej formy kształcenia z programem studiów.**

- ocena organizacji procesu kształcenia realizowanego w ramach poszczególnych form kształcenia przewidzianych dla danego kierunku, poziomu i profilu studiów w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia. Prawdliwość organizacji kształcenia w ZOD, jeżeli taki ośrodek funkcjonuje w ramach jednostki. Ocena prawidłowości doboru form realizacji zajęć dydaktycznych z przedmiotów tworzących moduł praktyczny (zajęcia praktyczne, w tym w środowisku pracy) do założonych efektów kształcenia;

Organizacja studiów w wizytowanej jednostce jest wynikiem regulacji przyjętych w skali całej Uczelni oraz w wizytowanej jednostce. Regulacje ogólnouczelniane są zawarte w Statucie Uniwersytetu Warszawskiego (Obwieszczenie nr 3 Rektora UW z dnia 20 marca 2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Statutu Uniwersytetu Warszawskiego) i Regulaminie Studiów. (Obwieszczenie nr 2 Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały nr 142 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 18 października 2006 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Studiów na Uniwersytecie Warszawskim). Z punktu widzenia oceny organizacji procesu kształcenia bardzo ważna jest przyjęta w § 114 Statutu, zasada wewnętrznej otwartości Uniwersytetu. Zgodnie z nią :

„1. Student i doktorant Uniwersytetu ma dostęp do zajęć i zasobów dydaktycznych oferowanych w Uniwersytecie.
2. Warunki realizacji zasady, o której mowa w ust. 1, w tym jej ograniczenia, określa regulamin studiów i regulamin studiów doktoranckich”.

Na poziomie Statutu uregulowano również w § 121 odbywanie studiów według indywidualnego planu i programu studiów. Student może studiować według indywidualnego planu studiów i programu kształcenia na zasadach określonych, zgodnie z regulaminem studiów, przez radę jednostki organizacyjnej Uniwersytetu prowadzącej kierunek studiów.

Regulacje przyjęte w ramach wizytowanej jednostki, dotyczące organizacji studiów są podporządkowane celom kształcenia, osiągnięciu zamierzonych efektów kształcenia i przyjętego elastycznego modelu kształcenia. Służy temu decentralizacja działań związanych z organizacją zajęć dydaktycznych. Zgodnie z § 30 Regulaminem Wydziału Prawa i Administracji (uchwała nr 250 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 20 czerwca 2007 r.), kierownik katedry ustala podział zajęć między pracownikami i zapewnia ich realizację, ustala obowiązki poszczególnych pracowników związane z zajęciami dydaktycznymi. Służy temu również szczegółowe uregulowanie wszystkich kwestii związanych z organizacją procesu kształcenia, zawarte w uchwale Rady Wydziału Prawa

i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 14 czerwca 2010 r. Zasady studiowania na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku prawo od roku akademickiego 2010/2011 (tekst ujednolicony).

Ważne z punktu widzenia organizacji procesu kształcenia jest takie skonstruowanie programu, które zakłada stopniowe nabywanie wiedzy i umiejętności, w formie wykładów i ćwiczeń, a następnie włączenie dużej ilości zajęć interaktywnych, takich jak konwersatoria, seminaria, klinika prawa, student nabywa umiejętności niezbędne do wykonywania zawodów prawniczych (m.in. interpretacja i stosowanie norm prawnych). Udział w klinice prawa, obowiązkowe praktyki zawodowe, udział w *moot courtach* oraz możliwość udziału w międzynarodowej i krajowej wymianie studenckiej. Także udział w różnorodnych kołach naukowych służy nie tylko zdobyciu konkretnych umiejętności, ale także kompetencji społecznych potrzebnych współczesnemu prawnikowi.

Ważnym elementem organizacji kształcenia jest opieka naukowa i dydaktyczną ze strony pracowników naukowo-dydaktycznych. Opieka ta jest realizowana podczas dyżurów, które każdy nauczyciel akademicki odbywa przynajmniej dwa razy w tygodniu. Informacja o dyżurach jest dostępna w USOS-ie i w wersji papierowej w gablotach w instytutach. Konsultacje, na prośbę studenta, mogą odbywać się również w czasie uzgodnionym indywidualnie z nauczycielem akademickim. Powszechnym jest kontakt studentów z nauczycielami za pośrednictwem Internetu z wykorzystaniem poczty elektronicznej. Dotyczy to wszystkich studentów, ale szczególnie pomocne jest dla studentów nieobecnych na WPiA z powodu wyjazdu za granicę w ramach LLP Erasmus lub do innych uczelni krajowych w ramach programu MOST. Szczególnie intensywną opieką naukową i dydaktyczną objęci są studenci studiujący w ramach ITS oraz studenci działający w ponad trzydziestu wydziałowych kołach naukowych.

ZO ocenił **organizację studiów bardzo wysoko, ponieważ przyjęte formy organizacji studiów umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia.**

- ocena możliwości indywidualizacji procesu kształcenia studentów wybitnie uzdolnionych, studentów niepełnosprawnych;

W zakresie indywidualizacji procesu kształcenia należy przede wszystkim podkreślić możliwości związane z indywidualnym tokiem studiów (ITS). Zasady Studiowania na Wydziale Prawa i Administracji z 14 czerwca 2010 r. przewidują, że po ukończeniu II roku studiów student, który uzyskał z obu dotychczas zaliczonych etapów studiów średnią powyżej 4,8, może ubiegać się o podjęcie Indywidualnego Toku Studiów (ITS). Zainteresowany

student składa wniosek do Dziekana o ITS wraz z uzasadnieniem oraz wskazaniem proponowanego opiekuna naukowego, a także projektem programu nauczania i planu studiów, który miały być realizowany w ramach ITS. Indywidualny tryb zaliczeń (ITZ), przeznaczony jest dla studentów niepełnosprawnych, studentów studiujących na dwóch lub więcej kierunkach studiów, uczestniczących w pracach badawczych, odbywających część studiów w uczelniach zagranicznych. Indywidualny tryb zaliczeń umożliwia uzyskiwanie przez studenta zaliczeń oraz zdawanie egzaminów w terminach indywidualnie określonych w granicach danego etapu studiów (roku akademickiego) lub konkretnej sesji.

Innym sposobem indywidualizacji procesu kształcenia są rozwiązania przyjęte w odniesieniu do studentów wyjeżdżających na studia zagraniczne w ramach programu LLP Erasmus. W ich przypadku konieczny jest indywidualny tryb zaliczania zajęć, gdyż sesje egzaminacyjne na WPiA i uczelni goszczącej zwykle nakładają się na siebie. Podobna sytuacja występuje w przypadku studentów studiujących na WPiA równolegle, w ramach Kolegium MISH oraz w ramach umów zawartych między Dziekanem WPiA a Dziekanami następujących wydziałów Uniwersytetu Warszawskiego : Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Ekonomii, Zarządzania, a także Głównej Szkoły Handlowej. Duża liczba zaliczeń i egzaminów w różnych jednostkach sprawia, że konieczne są decyzje indywidualne umożliwiające pogodzenie obowiązków studenckich.

Wydział w dużym stopniu korzysta z mechanizmów i rozwiązań wypracowanych przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego (BON), powołane na podstawie Zarządzenia nr 1 z dnia 31.01.2000 r. wydanego przez Rektora UW. Celem podejmowanych działań jest stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i badaniach naukowych. Włączenie studentów niepełnosprawnych w proces studiowania na Uniwersytecie Warszawskim zakłada likwidację barier, przy jednoczesnym utrzymaniu wymagań merytorycznych. Jest to realizowane przez: stwarzanie równych szans w dostępie do oferty uczelni, gwarantowanie pełnego uczestnictwa w działaniach akademickich, przeciwdziałanie praktykom dyskryminującym osoby niepełnosprawne, zapewnienie przestrzegania tych samych praw i obowiązków. Realizacja założeń edukacji włączającej wymaga zdefiniowania grup osób, które mają prawo do indywidualizacji toku studiów gwarantującej wyrównanie szans w odpowiedzi na sytuację zdrowotną. Definicja niesprawności, która stanowi podstawę do otrzymania wsparcia, obejmuje następujące grupy studentów: osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, osoby przewlekle chore lub niezdolne do pełnego uczestnictwa w zajęciach w trybie standardowym

z powodu stanu zdrowia, ale nieposiadające orzeczonego stopnia niepełnosprawności, osoby, których niezdolność do pełnego uczestnictwa w zajęciach spowodowana jest nagłą chorobą lub utratą sprawności w wyniku wypadku, ale charakter tej niezdolności jest czasowy. Oferowany przez BON zakres wsparcia dotyczy następujących obszarów: likwidacja barier w dostępie do zasobów informacyjnych i zajęć dydaktycznych, kształtowanie postaw wobec niepełności, dostosowanie struktur administracyjnych i organizacyjnych uczelni oraz zapewnienie usług specjalistycznych, likwidacja barier środowiska fizycznego: architektonicznych i transportowych.

Najczęściej stosowane rozwiązania wyrównujące szanse w dostępie do oferty dydaktycznej: osoby z niesprawnością wzroku: zastosowanie komputera ze specjalistycznym oprogramowaniem; zastosowanie zapisu w brajlu lub w wersji elektronicznej; przedłużenie czasu trwania egzaminu; osoby niesłyszące: włączenie tłumacza języka migowego lub/i asystenta sporządzającego notatki; osoby z niesprawnością rąk: stosowanie specjalnych klawiatur; stosowanie komputerów ze specjalistycznym oprogramowaniem; przedłużanie czasu trwania egzaminów; zatrudnianie asystentów sporządzających notatki; osoby z chorobami psychicznymi: organizacja egzaminów w osobnych pomieszczeniach; indywidualizacja terminów egzaminów; zwiększenie limitu absencji; wsparcie psychologiczne. Władze Wydziału dążą do tego, aby uwzględniać wnioski osób niepełnosprawnych dotyczące ich udziału w zajęciach, zaliczeniach i egzaminach, zwłaszcza terminów i formy egzaminów, jeżeli wnioski te są uzasadnione stanem zdrowia czy też potrzebami rehabilitacji.

ZO stwierdził, że **ocena rozwiązań przyjętych w zakresie indywidualizacji procesu kształcenia jest bardzo wysoka.**

2) Ocena czy zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

Zakładane efekty kształcenia, których charakterystyka i ocena dokonana została w niniejszym raporcie, tworzą spójną całość z programem studiów i prezentowanymi w sposób bardzo rozbudowany treściami. Z punktu widzenia kształcenia, zarówno treści, przeznaczona dla ich realizacji liczba godzin, formy i metody dydaktyczne tworzą koherentną całość. Pozwala to na realizację wysoce zindywidualizowanej (w granicach kanonu wyznaczonego standardami) ścieżki kształcenia. Godne podkreślenia jest to, że propozycje programowe, dotyczą w równym stopniu poszerzonych wykładów z zakresu szeroko rozumianej dogmatyki prawa, jak i przedmiotów dających intelektualne podstawy właściwego rozumienia prawa,

jego tworzenia, interpretacji i stosowania. Duża ilość zajęć interaktywnych, wprowadzenie ćwiczeń z zakresu teorii i filozofii prawa, a także na co do tej pory nie wskazywano w dokonywanej ocenie, oferta wielu szkół prawa obcego, stanowią gwarancję, że oryginalny, ambitny model kształcenia akademickiego może być zrealizowany.

Reasumując, **model kształcenia prawniczego, przyjęty w wizytowanej jednostce należy ocenić bardzo wysoko, przede wszystkim ze względu na właściwe dostosowanie programu, organizacji kształcenia, form kształcenia do sylwetki absolwenta.**

3) W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany i ich efekty, odnieść się do stopnia realizacji sformułowanych poprzednio zaleceń, lub efektów działań naprawczych, a także ocenić proces zmian programu studiów w aspekcie rozwoju kierunku.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Realizowany program studiów umożliwia osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. Ogólny czas trwania kształcenia, treści kształcenia, liczba godzin przypisana dla realizacji przedmiotów obowiązkowych, forma zajęć dydaktycznych i metod kształcenia umożliwia w pełni osiągnięcie efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu, w tym modułu przedmiotów do wyboru. System ECTS, zgodny z wymaganiami prawnymi, należy ocenić bardzo wysoko. Przyjęta punktacja pozwala na racjonalną indywidualizację programu kształcenia. Sekwencja przedmiotów realizowanych w planach studiów jest prawidłowa. System organizacji praktyk, jak i ich wymiar, dobór miejsca i czas realizacji jest prawidłowy. Przyjęte formy organizacji studiów umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Rozwiązania przyjęte w zakresie indywidualizacji procesu kształcenia są prawidłowe.

2) Efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

1) Ocena czy struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów oraz ich liczba umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

Struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia na kierunku *prawo* umożliwia osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia w stopniu wyróżniającym.

Kadra naukowo-dydaktyczna kierunku *prawo* oceniana była pod kątem posiadanego dorobku naukowego, biorąc pod uwagę treść Załącznika nr 1 do Uchwały Nr 828/2008 Prezydium PKA z dnia 27 listopada 2008 r. (tekst jednolity uwzględniający zmiany wprowadzone Uchwałą Nr 1069 z dnia 10 grudnia 2009 r.), określającego Wykaz dziedzin nauki lub sztuki z zakresu danego kierunku studiów lub z nim związanych. Zgodnie z tym wykazem, dla kierunku *prawo* przyporządkowanie poszczególnych dziedzin przedstawia poniższa tabela.

Obszar nauki z zakresie kierunku <i>prawo</i>	Obszar nauki związany z kierunkiem <i>prawo</i>
nauki prawne – <u>prawo</u> (Grupa I) <i>prawo karne lub postępowanie karne</i> <i>prawo cywilne lub postępowanie</i> <i>cywilne prawo administracyjne lub</i> <i>postępowanie administracyjne prawo</i> <i>konstytucyjne</i> – prawo (Grupa II) <i>teoria państwa i prawa historia</i> <i>państwa i prawa prawo</i> <i>międzynarodowe lub prawo</i> <i>europejskie</i>	– prawo <i>pozostałe specjalności</i> <i>w dyscyplinie</i> <i>naukowej „prawo”</i>

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicy.

2) Ocena spełnienia przez nauczycieli akademickich wymienionych w minimum kadrowym warunków określonych w przepisach prawa (w tym posiadanie odpowiednich kwalifikacji naukowych i dorobku w danym obszarze wiedzy lub doświadczenia zawodowego, pensum dydaktyczne, wymiar czasu pracy, a w przypadku studiów na poziomie magisterskim /drugiego stopnia - podstawowe miejsce pracy, nie przekroczenie limitu minimum kadrowych, złożenie oświadczenia dotyczącego zaliczenia do minimum kadrowego).

Zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445), minimum kadrowe dla kierunków studiów prowadzonych w dniu wejścia w życie rozporządzenia w jednostkach organizacyjnych uczelni stanowi do dnia 30 września 2012 r. minimum kadrowe określone zgodnie z dotychczasowymi przepisami, tj. wymaganiami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.).

Do minimum kadrowego dla kierunku *prawo* przedstawiono 144 nauczycieli akademickich. Wszystkie osoby spełniają wymagania określone w § 8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048 z późn. zm.), bowiem są zatrudnione w Uczelni na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku roku akademickiego i Uczelnia stanowi dla nich podstawowe miejsce pracy.

143 osoby spełniają również warunek § 8 ust. 3 wspomnianego wyżej rozporządzenia, tj. prowadzą osobiście na kierunku co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, oraz co najmniej 90 godzin w przypadku nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora.

Ponadto, wszyscy nauczyciele akademicy złożyli oświadczenie o wyrażeniu zgody na zaliczenie do minimum kadrowego ocenianego kierunku studiów. Jednak zgodnie z informacją przekazaną podczas wizytacji przez Dział Kadr, nie wszystkie oświadczenia zostały uwzględnione i wprowadzone do bazy POLON, tj w 3 przypadkach ze względów formalnych (nauczyciele akademicy nie spełniają wymagań art. 112 a ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.) oraz w 11

przypadkach z powodu braku pełnej informacji (na ogół adresu zamieszkania) w treści oświadczenia. O ile braki kosmetyczne w treści samej deklaracji nie powodują braku możliwości zaliczenia do minimum kadrowego, o tyle nie można zaliczyć 3 wspomnianych osób z uwagi na nie spełnienie postanowień art. 112 a ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.

W teczkach osobowych znajdują się dokumenty pozwalające na uznanie deklarowanych tytułów i stopni naukowych. Akty mianowania oraz umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy.

Pośród 144 osób zgłoszonych przez Uczelnie do minimum kadrowego, biorąc pod uwagę posiadany dorobek wszystkie osoby mogą współtworzyć minimum kadrowe na kierunku *prawo*. Jednakże:

- Jedna (1) osoba ze stopniem doktora nie może współtworzyć minimum kadrowego, gdyż nie zostały spełnione wymagania § 8 ust. 3 rozporządzenia MNiSW z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia tj. nauczyciel akademicki ze stopniem doktora powinien prowadzić osobiście na kierunku co najmniej 90 godzin zajęć dydaktycznych. Zaplanowano liczbę godzin 86.
- Trzy (3) osoby (dwie ze stopniem doktora, jedna ze stopniem doktora habilitowanego) nie mogą współtworzyć minimum kadrowego, gdyż przekroczyły możliwy limit zaliczenia do minimum kadrowego.

Tym samym, do minimum kadrowego zostało zaliczonych 140 osób. Szczegółowy wykaz zawiera Zał. Nr 5. Cz. 1. W minimum kadrowym są reprezentanci każdego obszaru wiedzy, odpowiadającego obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano oceniany kierunek *prawo*.

Reasumując, biorąc pod uwagę formalno-prawne aspekty minimum kadrowego, należy uznać, iż spośród 144 nauczycieli akademickich 140 osób spełnia wymagania sformułowane w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048 z późn zm.). 1 osoba nie spełnia wymagań § 8 ust. 3, tj. nie prowadzi osobiście na kierunku określonej w rozporządzeniu minimalnej liczby godzin zajęć dydaktycznych, a 3 osoby nie spełniają wymagań sformułowanych w art. 112 a ustawy – Prawo o szkolnictwie

wyższym, z uwagi na uprzednio złożone deklaracje o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego na innych kierunkach studiów w Uniwersytecie Warszawskim lub innych uczelniach.

Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe (140) do liczby studentów kierunku (4944):

- spełnia wymagania § 11 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, z późn. zm.). Wynosi ok. 1: 35,31 (4944 studentów, 140 osób zaliczonych do minimum), przy wymaganym 1:180.

- spełnia wymagania § 17 ust.1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445) i wynosi ok. 1: 35,31 (4941 studentów, 140 osób zaliczonych do minimum), przy wymaganym 1:160.

ZO stwierdza, że **Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego spełnia kryterium minimum kadrowego dla kierunku *prawo* w stopniu wyróżniającym.**

Ocena stabilności minimum kadrowego (częstotliwości zmian jego składu).

Minimum kadrowe wykazuje się wysokim stopniem stabilności. Poza stwierdzonymi przejściami nauczycieli akademickich na emeryturę nie zanotowano w tym okresie w składzie minimum kadrowego istotnych zmian.

Ocena prawidłowości obsady zajęć dydaktycznych z poszczególnych przedmiotów: ocena zgodności obszarów nauki, dziedzin i dyscyplin naukowych reprezentowanych przez poszczególnych nauczycieli akademickich (w przypadku profilu praktycznego - ich doświadczenia zawodowego), ze szczegółowymi efektami kształcenia dla poszczególnych przedmiotów/modułów.

Zajęcia są obsadzone prawidłowo, zgodnie z prezentowanymi przez prowadzących zajęcia dyscyplinami naukowymi.

Ogólna ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych.

Hospitowane zajęcia (były to ćwiczenia) były przeprowadzone na wysokim poziomie. Prowadzący byli bardzo dobrze przygotowani do zajęć pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Wykazali się także życzliwym stosunkiem do studentów.

Ogólna ocena hospitowanych zajęć jest wysoka.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

3) Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów:

- procedur i kryteriów doboru oraz weryfikacji kadry dydaktycznej ocenianego kierunku studiów, ich przejrzystości i upowszechnienia;***
- systemu wspierania rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej, w tym poprzez zapewnienie warunków do rozwoju naukowego i umiejętności dydaktycznych (urlopy naukowe, stypendia, staże, wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą), oraz ocena jego efektywności.***

Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich podczas spotkania z zespołem oceniającym, perspektywy rozwoju kierunku i ograniczenia.

Jednostka przedstawiła 77 osób spoza minimum kadrowego, które prowadzą zajęcia na ocenianym kierunku. Dorobek naukowy wszystkich tych osób pokrywa się z efektami kształcenia dla prowadzonych przedmiotów.

Podczas spotkania z nauczycielami akademickimi ZO spotkał się z opiniami, że władze Wydziału wspierają rozwój kierunku *prawo* poprzez właściwą i stabilną politykę kadrową. Władze Wydziału wspierają różnorodne formy podnoszenia kwalifikacji przez pracowników naukowych, w tym popierają wyjazdy naukowe za granicę i udział w krajowych oraz z międzynarodowych konferencjach i sympozjach naukowych. Ponadto strategia kształcenia realizowana jest poprzez łączenie przez licznych nauczycieli akademickich pracy na Uczelni z praktyką w zawodach prawniczych.

ZO ocenił, że procedury i kryteria doboru oraz weryfikacji nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne są realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami i gwarantują w stopniu wyróżniającym rozwój ocenianego kierunku *prawo*.

4) W przypadku kolejnej oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić zmiany, ich wpływ na osiągnięte efekty i jakość kształcenia, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio lub efektów działań naprawczych.

Nie dotyczy.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego: wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na kierunku *prawo*, zarówno posiadających kwalifikacje w zakresie ocenianego kierunku studiów, jak i w dziedzinie nauki związanej z ocenianym kierunkiem studiów, jest prawidłowa. Odpowiednia jest również liczba nauczycieli akademickich.
- 2) Oceniani nauczyciele akademicy w pełni spełniają wymagania w zakresie stanowienia minimum kadrowego, zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym.
- 3) Prowadzona polityka kadrowa jest stabilna i w pełni spójna z założeniami rozwoju kierunku *prawo*.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka, a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Wydział Prawa i Administracji nie ma jednej siedziby. Zlokalizowany jest w budynkach na terenie głównego kampusu Uniwersytetu oraz na Powiślu przy Bibliotece Uniwersyteckiej. Zajęcia dydaktyczne odbywają się w następujących budynkach należących do WPiA: Collegium Iuridicum I (ul. Krakowskie Przedmieście 26/28), Collegium Iuridicum II (u. Lipowa 4), Collegium Iuridicum III (ul. Oboźna 6) i Collegium Iuridicum IV (ul. Wybrzeże Kościuszkowskie 47).

- 1) Collegium Iuridicum I – jest to gmach o powierzchni użytkowej 3 191 m². Stanowi on główną siedzibę WPiA. Jest zlokalizowany na terenie centralnego kampusu Uniwersytetu. Został przebudowany i zmodernizowany w 2010 r. W budynku oprócz władz Wydziału mają siedzibę: Instytut Prawa Karnego, Instytut Historii Prawa, Instytut Prawa Cywilnego, Instytut Nauk o Państwie i Prawie, Klinika Prawa, Pracownia Kryminalistyki, Biblioteka Papirologii, Prawa Rzymskiego i Antycznego. Budynek jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Sale seminaryjne posiadają wentylację mechaniczną i stacjonarne projektory AV. Budynek wyposażony jest w instalację bezprzewodowego dostępu do Internetu (Wi-Fi). Każdy

z Instytutów, oprócz pomieszczeń do pracy dla kadry naukowej, posiada salę seminaryjną. W budynku jest bufet.

- 2) Collegium Iuridicum II – jest to gmach o powierzchni użytkowej 3 130 m² zlokalizowany przy ul. Lipowej 4. pełni on funkcję głównego zaplecza dydaktycznego dla Wydziału. W budynku mieszczą się aule wykładowe i sale mogące pomieścić jednocześnie 900 studentów. Budynek jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W skład jego wyposażenia technicznego wchodzi: instalacja klimatyzacji, systemy przeciwpożarowe, instalacje bezprzewodowego dostępu do Internetu (Wi-Fi), system nagłośnienia, stacjonarna instalacja AV w aulach i dużych salach. W budynku, oprócz sal wykładowych i ćwiczeniowych, swoją siedzibę mają: Centrum Prawa Niemieckiego, Centrum Prawa Francuskiego i Centrum Prawa Amerykańskiego.
- 3) Collegium Iuridicum III – jest to budynek o powierzchni użytkowej 1 785 m² zlokalizowany na terenie centralnym Uniwersytetu przy ul. Oboźnej 6. Budynek jest siedzibą: Instytutu Nauk Prawno-Administracyjnych, Biblioteki Wydziału, Centrum Prawa Włoskiego i Centrum Prawa Hiszpańskiego. W budynku, oprócz pomieszczeń dla pracowników naukowych, mieszczą się również sale dydaktyczne. Biblioteka posiada: czytelnię naukową dla studentów (40 osób przy stołach i 41 stanowisk komputerowych, czytelnię dla pracowników naukowych (18 osób) oraz magazyny wyposażone w regały przesuwane na 150 000 woluminów. W czytelniach są ustawione regały z woluminami i prasą (wolny dostęp). Budynek jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek posiada: wentylację i klimatyzację, system przeciwpożarowy, instalację bezprzewodowego dostępu do Internetu (Wi-Fi) oraz stacjonarne projektory AV w salach seminaryjnych.
- 4) Collegium Iuridicum IV – jest to budynek o powierzchni 1 040 m² zlokalizowany przy ul. Wybrzeże Kościuszkowskie 47 w kompleksie Biblioteki Uniwersyteckiej. Budynek jest siedzibą Instytutu Prawa Międzynarodowego i Centrum Prawa Brytyjskiego. W budynku mieszczą się sale dydaktyczne oraz magazyn na archiwalne prace naukowe pracowników Wydziału. Budynek jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek posiada: instalację klimatyzacji, system przeciwpożarowy, bezprzewodową instalację dostępu do Internetu. W salach dydaktycznych są zainstalowane projektory AV.

Księgozbiór Biblioteki WPiA UW liczy 110 726 woluminów książek i czasopism.

Obok źródeł w formie drukowanej na potrzeby studentów i pracowników naukowych Wydziału zakupione zostały dostępy do elektronicznych źródeł informacji: polskich i światowych baz z zakresu prawa i administracji. Źródła polskie: Lex, Lex Polonica, Polska Bibliografia Prawnicza, baza pełnotekstowa polskich czasopism prawniczych. Źródła zagraniczne: HeinOnline, Westlaw, Beck-online.

Oprócz powyższych źródeł z zakresu prawa i administracji, studenci oraz pracownicy mają dostęp do Wirtualnej Biblioteki Nauki oraz innych baz wielodziedzinowych, m.in. EBSCO, ProQuest Social Science Journal, Oxford Journals, SpringerLink, w których można odnaleźć pełne teksty z kilkuset tytułów czasopism. Zasoby te są dostępne w sieci komputerowej Wydziału i całego Uniwersytetu oraz zdalnie z dowolnych komputerów podłączonych do sieci.

Biblioteka jest czynna od poniedziałku do piątku w godz. od 8⁰⁰ do 20⁰⁰, a w soboty od 8⁰⁰ do 15⁰⁰.

Biblioteka posiada specjalistyczny sprzęt ułatwiający korzystanie z zasobów biblioteki. Jedno stanowisko wyposażone jest w powiększalnik, monitor na wysięgniku i skaner. Zainstalowane jest następujące oprogramowanie: program udźwiękowiający z syntezatorem mowy JAWS, program powiększający ZoomTekst 9.0, program OCR FineReader 6.0. zasoby biblioteki są w miarę potrzeb udostępniane do Biura Osób Niepełnosprawnych UW w celu digitalizacji. Czytelnikom niepełnosprawnym są wypożyczane pozycje spoza księgozbioru dydaktycznego przeznaczonego do wypożyczeń dla studentów

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego: wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego: Baza dydaktyczna w stopniu wyróżniającym dostosowana jest do realizacji procesu kształcenia na kierunku *prawo*. Studenci mają pełne możliwości korzystania z literatury oraz czasopism polsko- i obcojęzycznych, a także dostęp do bardzo dużej ilości różnorodnych baz danych. Wszystkie pomieszczenia oraz Biblioteka Wydziałowa są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w stopniu wyróżniającym.

6.Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

- ocena wpływu prowadzonych w jednostce badań naukowych na realizowany proces dydaktyczny, w tym na kształtowanie programu kształcenia i indywidualizację nauczania, oraz ocena udziału studentów w badaniach naukowych i w prezentacji /publikacji ich wyników;

- *ocena wpływu współpracy naukowej i badawczej z innymi uczelniami lub instytucjami z otoczenia gospodarczego i społecznego na proces dydaktyczny (dostęp studentów do nowoczesnego, unikatowego sprzętu i aparatury, nowych technologii, finansowanie zakupu specjalistycznego wyposażenia pracowni i laboratoriów jednostki itp.);*
- *w przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić ewentualną zmianę stopnia oddziaływania prowadzonych badań naukowych na proces rozwoju kierunku.*

Wydział Prawa i Administracji UW organizuje coroczne konferencje naukowe Wydziału, poświęcone zawsze jednemu tematowi, omawianemu z punktu wszystkich reprezentowanych na Wydziale dyscyplin prawnych. W 2012 r. odbyła się XIII Konferencja Wydziałowa pt. „Interes publiczny a interes prywatny w prawie”, a w 2013 r. odbędzie się następną konferencja na temat „Metody prawoznawstwa”. Kolegium Dziekańskie wpływa na przedmiot badań prowadzonych na Wydziale również jako dysponent dotacji celowych otrzymywanych na badania naukowe od Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Środki te przeznaczane są przede wszystkim na finansowanie projektów innowacyjnych, które szukają wyrazu prawnego dla nowych zjawisk społecznych, takich jak integracja międzynarodowa, europeizacja, globalizacja, informatyzacja, dylematy prawa medycznego i bioetyki. Preferowana jest przy tym metodologia empiryczna, traktująca prawoznawstwo nie jako czysto normatywną naukę o przepisach prawnych, lecz raczej jako naukę o problemach społecznych, które są za pomocą norm prawnych rozwiązywane. Głównymi jednostkami organizacyjnymi zapewniającymi harmonizację prowadzonych przez pracowników badań naukowych jest przede wszystkim sześć działających na Wydziale instytutów, które koordynują pracę naukową pokrewnych grup katedr i zakładów. W związku z tym podziałem główne kierunki badań naukowych uprawianych na Wydziale to historia państwa i prawa (w Instytucie Historii Prawa), prawo konstytucyjne i teoria państwa i prawa (w Instytucie Nauk o Państwie i Prawie), nauka administracji i prawo administracyjne (w Instytucie Nauk Prawno-Administracyjnych), rozmaite dziedziny prawa prywatnego (w Instytucie Prawa Cywilnego), różne dziedziny nauk penalnych (w Instytucie Prawa Karnego), a także prawo międzynarodowe i europejskie (w Instytucie Prawa Międzynarodowego).

W Instytucie Prawa Karnego Katedra Postępowania Karnego oraz Zakład Międzynarodowego Postępowania Karnego analizują zasady postępowania karnego, zwłaszcza zasady legalizmu, kontradyktoryjności i jawności. Na szczególną uwagę zasługuje zasada kontradyktoryjności z uwagi na wzrost jej roli w proponowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego zmianach legislacyjnych. Ponadto podjęto m.in. problem

pozycji pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym i sądowym oraz ochrony jego interesów w kontekście kosztów procesu. Analizuje się również problem nadużycia i obejścia prawa w procesie karnym. Szczególny nacisk kładzie się na aspekt prawno-porównawczy, odwołując się do teorii i praktyki procesu karnego w Stanach Zjednoczonych, Francji, Niemczech i Rosji. Również Katedry Prawa Karnego i Prawa Karnego Porównawczego interesują się problematyką zasad jako reguł kluczowych dla całej dziedziny prawa, m.in. problematyką zasady *nullum crimen sine lege* i kontratypów w ich odniesieniu do zasady jedności porządku prawnego. Wśród kwestii szczegółowych pracuje się zwłaszcza nad pojęciem czynu w prawie karnym (również w ujęciu historycznym), nad problemem zwalczania nieuczciwej konkurencji, zagadnieniem kary w świetle prawa obowiązującego, jak też w ujęciu filozoficznym, szkody i osoby pokrzywdzonej przestępstwem, stosunkiem prawa wobec medycyny i biotechnologii. Na uwagę zasługują badania prawa karnego, podejmowane w ujęciu międzynarodowym i w kontekście ewolucji unijnego prawa karnego. W Katedrze Prawa Karnego oraz Katedrze Prawa Karnego Porównawczego powstał istotny zarówno dla teoretyków, jak i dla praktyków komentarz do kodeksu karnego. Działalność naukowa Zakładu Kryminologii obejmuje przede wszystkim badanie przyczyn przestępczości. Analizuje się też tematykę recydywy, polityki karnej, systemu penitencjarnego i resocjalizacji, a także tzw. cyber-przestępczości. Podejmuje się problemy płci, dyskryminacji, zróżnicowania narodowościowego i kulturowego w odniesieniu do przyczyn i skali przestępczości. Następną grupą zagadnień są przestępstwa seksualne ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziecka przed wykorzystaniem seksualnym. Analizuje się problematykę globalizacji i jej skutków w kontekście przestępczości Polaków za granicą i cudzoziemców w Polsce oraz przestępstw handlu ludźmi. Podkreślenia wymaga międzynarodowy charakter podejmowanych badań, uwzględniających rozwiązania obcych ustawodawstw i wyniki nauki zagranicznej. Dotyczy to zwłaszcza badań prowadzonych w Katedrze Kryminalistyki i Pracowni Techniki Kryminalistycznej.

Badania naukowe prowadzone w **Instytucie Historii Prawa** pozostają w ścisłym związku z przedmiotem działania jego poszczególnych jednostek. W zakresie prawa rzymskiego bada się późno-antyczną praktykę i świadomość prawną, prawo sąsiedzkie w papyrusach z Egiptu grecko-rzymskiego, prawne aspekty ryzyka podróży morskich, prawo posagowe, arbitraż i ugodowe metody rozwiązywania sporów, tworzenie prawa przez pretora i jurysprudencję okresu klasycznego. W zakresie historii prawa i ustroju polskiego zwraca się uwagę zwłaszcza na przywileje ziemskie późnego średniowiecza, projekty kodyfikacji prawa koronnego J. Januszewskiego, kulturę prawną Wielkiego Księstwa Litewskiego, tradycję

i zmianę w polskiej kulturze prawnej I połowy XIX wieku, początki polskiego czasopiśmiennictwa prawniczego w XIX w., dzieje naszego Wydziału i administrację zespoloną II Rzeczypospolitej. Historia powszechna państwa i prawa zajmuje się takimi zagadnieniami, jak mit państwa oraz generalnie rola mitu w systemie prawnym i politycznym, prawo a kultura, czasopiśmiennictwo prawnicze oraz administracja rosyjska II połowy XIX wieku. Tematyką poruszaną w Katedrze Prawa Wyznaniowego jest restytucja nieruchomości na rzecz Kościoła Katolickiego i gmin wyznaniowych żydowskich, prawo wewnętrzne związków wyznaniowych w polskim systemie prawnym, konstytucyjność postępowań regulacyjnych w sprawach kościołów i innych związków wyznaniowych, dynamika europejskich standardów wolności sumienia i wyznania oraz dylematy legislacyjne związane z bilateralną formą regulacji stosunków państwa ze związkami wyznaniowymi. Przy Instytucie działa Pracownia Europejskiej Tradycji Prawnej. W kontekście badań historycznych warto też podkreślić, że WPiA uczestniczy w wydawaniu czasopisma *Journal of Juristic Papyrology*, które znajduje się na tzw. liście filadelfijskiej. Tworzona jest też "bibliografia romanistyki polskiej", ilustrująca dokonania naukowe polskich romanistów (dostępna na stronie internetowej WPiA).

W ramach **Instytutu Prawa Cywilnego** wyodrębniono następujące jednostki organizacyjne: Katedra Postępowania Cywilnego, Katedra Prawa Cywilnego, Katedra Prawa Cywilnego Porównawczego, Katedra Prawa Handlowego oraz Katedra Prawa Własności Intelektualnej i Dóbr Niematerialnych. W ramach tych katedr prowadzone są przede wszystkim badania dotyczące funkcjonowania w praktyce ważnych instytucji prawa prywatnego, np. badania na temat funkcjonowania instytucji prawa spadkowego, zagadnienia dematerializacji papierów wartościowych, stosowania tzw. klauzul abuzywnych, skuteczności regulacji ochronnych prawa konsumenckiego, regulacji prawa hipotecznego, regulacje prawa przewozowego i regulacje zastawu na prawach własności przemysłowej. Następną grupą tematyczną są kwestie odpowiedzialności w prawie prywatnym, zwłaszcza odpowiedzialność za tzw. szkody medyczne, odpowiedzialność odszkodowawcza za szkody niemajątkowe, zagadnienie szkody na mieniu, zagadnienie zadośćuczynienia pieniężnego. Wiele uwagi poświęca się funkcjonowaniu instytucji prawa procesowego, np. funkcjonowaniu procedur arbitrażowych, instytucji skargi kasacyjnej, jak i funkcjonowanie praw własności intelektualnej. Badania te są wykorzystywane dla wspomagania kształcenia prawniczego poprzez różnorakie formy popularyzacji nauki prawa, jak publikacje w czasopismach

popularnonaukowych czy udział w wydarzeniach publicznych, popularyzujących naukę prawa. Przy Instytucie działa Pracownia Prawa Medycznego i Biotechnologii.

W Instytucie **Nauk Prawno-Administracyjnych** Katedra Prawa i Postępowania Administracyjnego bada mechanizmy prawne ochrony konkurencji w sektorze farmaceutycznym, pozycję i zadania organów administracji niezespólonej w strukturze administracji publicznej, środki prawne w postępowaniu egzekucyjnym. Katedra Prawa Finansowego zajmuje się wprowadzeniem wspólnej skonsolidowanej podstawy opodatkowania dla podatku dochodowego od osób prawnych w Unii Europejskiej i jej znaczeniem dla podatnika polskiego. Katedra Prawa Pracy i Polityki Społecznej realizuje badania z dziedziny prawa pracy, w tym zbiorowego prawa pracy. Katedra Prawa Ubezpieczeń analizuje charakter prawny środków gromadzonych w Otwartych Funduszach Emerytalnych. Potwierdzenie ich charakteru publicznoprawnego miałooby znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu toczącego się przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości w sprawie stosowanych przez Polskę zagranicznych limitów inwestycyjnych. Zakład Nauki Administracji uczestniczy w pracach nad reformą samorządu terytorialnego oraz nad wzmocnieniem udziału obywateli w jego procesach decyzyjnych. Zakład uczestniczy też w projekcie badawczym „Ministerstwa Uczące Się”, zmierzającym do szerzenia nowoczesnego zarządzania wiedzą w departamentach polskich ministerstw, zarówno w działaniach o charakterze operacyjnym, jak i w działaniach strategicznych. Projekt przyczynia się więc do podniesienia poziomu sprawności administracji krajowej. Zakład Nauki Administracji współdziała przy tym z zespołem naukowców z Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG na UW i z Małopolskiej Szkoły Administracji Publicznej – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, przy współpracy z ekspertami zagranicznymi z George Washington University w Waszyngtonie (USA) i Carleton University w Ottawie (Kanada). Zakład Praw Człowieka prowadzi projekty na temat wpływu orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na krajowy porządek prawny i na temat konstytucyjnego prawa do krytyki i jego stosunku do przestępstwa zniesławienia w prawie polskim, francuskim i USA. Zakład Administracyjnego Prawa Gospodarczego i Bankowego prowadzi badania regulacji instytucji finansowych, ochrony konkurencji, funkcjonowania rynków regulowanych oraz wybranych aspektów podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Zakład Prawa Rolnego zajmuje się globalnym prawem żywnościowym i jego wpływem na jakość żywności, wpływem funduszy strukturalnych na konkurencyjność

polskiego rolnictwa i porównaniem przekształceń ustrojowych nieruchomości rolnych po 1989 r. w Polsce i Niemczech. W Instytucie działa Pracownia Prawa Żywnościowego.

Instytut Nauk o Państwie i Prawie analizuje zwłaszcza takie centralne dla teorii państwa zagadnienia, jak prawo państwa totalitarnego, szkoły sowietologiczne na Zachodzie po drugiej wojnie światowej, ideologia zagospodarowania przestrzennego, reformy administracji publicznej w Rosji w XIX i XX wieku do roku 1917 w ich aspektach teoretycznych i praktycznych, wybrane zagadnienia konstytucyjne dwudziestu lat polskiej transformacji ustrojowej. Instytut realizuje również badania z dziedziny języka prawnego i prawniczego, logiki i teorii argumentacji prawniczej oraz socjologii prawa, a także uczestniczy w projekcie badawczym p.t. „Redefinicja podstawowych pojęć humanistyki w świetle wydarzenia Szoa”, realizowanym przez Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Instytut Prawa Międzynarodowego specjalizuje się w prawie lotniczym i kosmicznym, w prawie międzynarodowym publicznym włącznie z prawem dyplomatycznym, w prawie Unii Europejskiej, zwłaszcza w dziedzinie ochrony środowiska oraz prawa energetycznego, a także w międzynarodowym prawie prywatnym i handlowym. W dziedzinie międzynarodowego prawa prywatnego pracownicy Instytutu biorą udział w przedsięwzięciach komentowania rozporządzeń „Rzym I” i „Rzym II” , a w dziedzinie międzynarodowego prawa handlowego prowadzą badania europejskiego prawa spółek. Instytut należy też do NOHA (*Network on Humanitarian Assistance*), która jest siecią wspierającą intelektualnie Dyrektoriat Generalny Unii Europejskiej ds. Pomocy Humanitarnej ECHO.

Badania naukowe realizowane na Wydziale opierają się na zasadzie ich organicznej jedności z pracą dydaktyczną. Do prac naukowych Wydziału jako akademickiej wspólnoty uczonych i studentów włączane są zatem **Studenckie Koła Naukowe**, których aktywnie działa na Wydziale 35, podczas gdy formalnie zarejestrowanych jest prawie drugie tyle. Koła Naukowe realizują nie tylko własne projekty badawcze, lecz również przygotowują zawierające ich wyniki publikacje. Organem wydawniczym kół naukowych jest „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego” (*Warsaw University Law Review*). Opublikowane w nim prace stanowią twórczy i wartościowy wkład do dorobku nauki prawa na Uniwersytecie Warszawskim.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego: wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego: Wydział prowadzi zaawansowane badania w dziedzinie nauk prawnych. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w organizowanych konferencjach naukowych oraz publikacjach wydawanych przez Uczelnię. Prowadzone badania naukowe oraz współpraca naukowa z innymi uczelniami w pełni wpływa na realizowany proces dydaktyczny. W opinii studentów, Wydział w pełni stwarza studentom możliwość działalności w studenckim ruchu naukowym oraz prowadzenie działalności naukowo-badawczej. Badania naukowe realizowane na Wydziale opierają się na zasadzie ich organicznej jedności z pracą dydaktyczną.

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1) Ocena czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Ocena czy nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów. Ocena zasad ustalania wielkości rekrutacji- uwzględnienie związku liczby rekrutowanych studentów z potencjałem dydaktycznym jednostki i jakością kształcenia.

Ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych (dla kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu, modułu kształcenia).

Studia na kierunku prawo są adresowane do wszystkich zainteresowanych, którzy legitymują się maturą: polską (tzw. nową lub starą), międzynarodową (IB), europejską (EB) bądź zagraniczną. Ze względu na sposób finansowania (dotacja budżetowa/czesne) wymagania wstępne dla kandydatów są zróżnicowane.

1) **Studia stacjonarne:** a) kandydaci z nową polską maturą przyjmowani są na podstawie listy rankingowej wyników maturalnych egzaminów pisemnych z przedmiotów obowiązkowych, tj. języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego oraz dwóch przedmiotów dodatkowych (do wyboru: historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, język polski, matematyka, język łaciński i kultura antyczna, filozofia). Przedmioty obowiązkowe na maturze mają łączną wagę 30%, a wyniki mogą być zgłaszane zarówno na poziomie podstawowym (z przelicznikiem 0,8) jak i rozszerzonym. Przedmioty dodatkowe mogą być zgłaszane wyłącznie na poziomie rozszerzonym. Waga każdego z nich równa jest 35%. Tym samym dopuszcza się (po raz ostatni w rekrutacji na rok akademicki 2012/2013) dwukrotne zgłoszenie wyniku z języka polskiego i matematyki na poziomie rozszerzonym; b) kandydaci z maturą międzynarodową (IB) i maturą europejską są kwalifikowani na podstawie zasad

obowiązujących kandydatów z polską nową maturą; c) kandydaci ze starą polską maturą są kwalifikowani na podstawie ocen na świadectwie dojrzałości ze wszystkich przedmiotów zdawanych na maturze w części pisemnej i ustnej; d) kandydaci z maturą zagraniczną (w tym cudzoziemcy) są kwalifikowani na podstawie wyników egzaminu ustnego z historii powszechnej XX wieku w zakresie polskiego egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym oraz typologii współczesnych ustrojów państwowych na poziomie polskiego egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie na poziomie rozszerzonym.

2) **Studia niestacjonarne.** Kandydaci są przyjmowani w ramach limitu miejsc. Jeżeli liczba kandydatów jest większa od limitu, to wyniki maturalne z przedmiotów obowiązkowych na maturze są przeliczone na punkty rekrutacyjne w celu sporządzenia listy rankingowej: a) kandydat z nową polską maturą może podać wynik na poziomie podstawowym (zostanie przeliczony ze współczynnikiem 0,8) lub rozszerzonym. Język polski otrzymuje wagę 50%, matematyka 10%, język obcy nowożytny 40%; b) kandydaci z maturą międzynarodową (IB) i maturą europejską (EB) są kwalifikowani na podstawie zasad obowiązujących kandydatów z polską nową maturą; c) kandydaci ze starą polską maturą są kwalifikowani na podstawie ocen na świadectwie dojrzałości ze wszystkich przedmiotów zdawanych na maturze w części pisemnej i ustnej; d) kandydaci z maturą zagraniczną (w tym cudzoziemcy) są kwalifikowani na podstawie wyników egzaminu ustnego z historii powszechnej XX w. w zakresie przewidzianym dla polskiego egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym oraz typologii współczesnych ustrojów państwowych na poziomie polskiego egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie na poziomie rozszerzonym. Limit miejsc na studia niestacjonarne prowadzone przez Wydział na kierunku *prawo*, skorelowany z wysokością czesnego, odpowiada zainteresowaniu kandydatów.

ZO ocenił, że system rekrutacji na kierunek *prawo* jest zgodny z obowiązującym systemem prawnym oraz umożliwia dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Nie stwierdzono występowania regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów na studia. Wielkość naboru jest ustalana przez Władze Wydziału na podstawie potencjału dydaktycznego jednostki oraz konieczności realizacji warunku zapewnienia jakości kształcenia.

2) Ocena czy system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen, a wymagania w nim określone są wystandaryzowane.

Sposób zaliczenia przedmiotów, terminy, warunki do ich przystąpienia, stosowaną skalę ocen określa Regulamin Studiów na Uniwersytecie Warszawskim. Zapisy są uszczegółowione Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji z dnia 16 czerwca 2008 r., wydanej na podstawie § 3 ust. 2 lit. h Regulaminu studiów na Uniwersytecie Warszawskim, wprowadzonego uchwałą nr 142 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 18 października 2006 r., zmienioną w dniu 12 stycznia 2009 r., zmienioną i ujednoliconą w dniu 14 czerwca 2010 r. „Zasady i procedury doskonalenia procesu dydaktycznego na Wydziale Prawa i Administracji UW”. Zapisy tych aktów zapewniają przejrzystość, a ujęte w nich formy komisyjnych egzaminów lub sprawdzenia uzyskanych przez studenta wyników zapewniają odpowiednie procedury w przypadku braku obiektywizmu, zastrzeżeń do formy czy przebiegu zaliczeń. Zgodnie z zapisami cyt. uchwały, prowadzący zajęcia z określonego przedmiotu jest zobowiązany do przedstawienia studentom na pierwszych zajęciach szczegółowych wymagań i kryteriów zaliczenia przedmiotu. Student ma prawo do informacji, na temat swoich osiągnięć podczas zajęć dydaktycznych i uzasadnienia końcowej oceny z przedmiotu. Każdy Zakład i Katedra na Wydziale określa w formie pisemnej i zamieszcza w systemie USOS wymagania i kryteria oceniania studentów podczas egzaminu. Student ma prawo do uzasadnienia oceny, jaką otrzymał z egzaminu. Uszczegółowienie zapisów świadczy o zorientowaniu systemu oceny osiągnięć na proces uczenia. Zasady studiowania, określające ogólne warunki zaliczenia studiów, ćwiczenia i dopuszczanie do egzaminu, egzaminy i organizacja sesji egzaminacyjnej, rozliczenie cyklu dydaktycznego, egzamin warunkowy są szczegółowe. Zamieszczone na stronie Wydziału są łatwo dostępne i przejrzyste, co **ZO ocenia pozytywnie**. Choć ogólne warunki przystąpienia do egzaminów są ustandaryzowane, na żadnym kierunku studiów prowadzonych na Wydziale nie przyjęto ustandaryzowanych, ilościowych kryteriów oceniania studentów, które zakładałyby przydzielanie punktów oceniających stopień realizacji zakładanych efektów uczenia się. W tym kontekście studenci mieli zastrzeżenia do egzaminów ustnych w ramach jednego przedmiotu, a prowadzonego przez różnych dydaktyków. W ocenie części obecnych na spotkaniu brak standaryzacji prowadzi do różnej oceny podobnego przygotowania studentów. Mając to na uwadze, ZO stwierdza, że warto zastanowić się nad wprowadzeniem mechanizmów zapobiegających takim sytuacjom.

3) Ocena możliwości mobilności studentów stworzonych poprzez strukturę i organizację programu ocenianego kierunku. Ocena działań wspierających mobilność studentów, w tym związanych z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS, i ułatwiania studentom wykorzystania możliwości stwarzanych przez ten system zarówno w kraju jak i za granicą. Ocena wpływu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostkę na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (wymiana studentów, udział studentów w badaniach realizowanych w ramach tej współpracy).

Współpracę dydaktyczną z zagranicznymi ośrodkami akademickimi Wydział realizuje z na dwa sposoby. Po pierwsze – poprzez wymianę studentów, a po drugie – w ramach szkół prawa: amerykańskiego, angielskiego, francuskiego, niemieckiego, włoskiego i hiszpańskiego. Współpraca w ramach szkół prawa obcego wzmacnia współpracę w zakresie internacjonalizacji studiów prawniczych. Ta forma internacjonalizacji została oceniona przez studentów jako jeden z mocniejszych stron kierunku – dzięki nim w praktyce ćwiczą umiejętności językowe, ale przede wszystkim poznają specjalistyczne słownictwo typowe dla danego systemu prawnego oraz podstawowe instytucje prawne. W ramach szkół prawa obcego w 2011 roku łącznie 332 osoby z Uniwersytet w Poitiers, Juris Angliae Scientia Ltd i Uniwersytet Cambridge, University of Florida, Uniwersytet Fryderyka Wilhelma w Bonn, Uniwersytet w Katanii uczestniczyły w realizacji wymiany studentów.

Studenci mają możliwość wymiany w ramach programu LLP Erasmus. W latach 2009 – 2011 wyjechało 348 studentów, przyjechało 147 studentów. W programie corocznie bierze udział około 200 osób. Uniwersytet ma podpisanych 409 umów partnerskich z uczelniami 30 państw. Koordynowaniem programu zajmuje się Biuro Współpracy z Zagranicą UW, dodatkowo na każdym wydziale funkcjonuje koordynator Erasmus ds. Studiów Zagranicznych i Wyjazdów Nauczycieli Akademickich; ds. Praktyk Zagranicznych oraz ds. Szkoleń. Na stronie Biura znajdują się szczegółowe informacje na temat programu, uczelni partnerskich, koordynatorów, co **ZO ocenia pozytywnie**. Studenci pozytywnie wypowiedzieli się o informacji o naborze do uczestnictwa w programie, określenia warunków i wymagań, doborze i profilu uczelni partnerskich. W spotkaniu nie uczestniczyła żadna osoba, która brała udział w programie, jednak studenci uznali, że nie ma problemu z przenoszeniem osiągnięć po powrocie do uczelni macierzystej. W UW działa również stowarzyszenie ESN (Erasmus Student Network), promujące mobilność studentów i będące platformą wymiany doświadczeń oraz wskazówek o wymianie studentów.

Studenci uczestniczą również w wymianach w ramach umów bilateralnych. W latach 2009 – 2011 27 studentów wyjechało, a 18 przyjechało w ramach takich umów. Oferta

dydaktyczna Wydziału w języku angielskim jest jedną z najbogatszych w Europie. Studenci studiów na kierunku *prawo*, jak też studenci przyjeżdżający w ramach programu Erasmus, mogą korzystać z oferty angielskojęzycznej w celu odbycia części studiów. Oferta przedmiotów w języku angielskim obejmuje główne gałęzie prawa polskiego i europejskiego i jest stale rozszerzana. W roku 2011 nieco ponad 50 przedmiotów w różnych formach można było realizować w języku angielskim. Uczestniczyło w nich łącznie blisko 1500 studentów, co **ZO ocenił w stopniu wyróżniającym**. Bardzo liczne były też pojedyncze wykłady naukowe gości zagranicznych, lecz nie wchodzące do realizowanego na Wydziale programu studiów, a zatem i do planu zajęć.

Studenci znają podstawowe informacje na temat Procesu Bolońskiego, nie jest im obca wiedza na temat systemu punktów ECTS, co **ZO ocenia pozytywnie**. Na stronie UW dostępne są informacje i publikacje dotyczące Procesu, na stronie Wydziału zaś można znaleźć wiadomości o punktach ECTS. **Działania te ZO ocenia pozytywnie i uważa, że są one przejawem popularyzacji wiedzy w tym zakresie.**

4) Ocena systemu opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów, w tym wspomaganie studentów w procesie uczenia się: bez udziału nauczycieli akademickich oraz z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość.

Ocena kompletności informacji zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) i ich przydatności studentom w procesie uczenia się. Ocena przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia;

Ocena mechanizmów motywujących studentów do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia i ich skuteczności.

Studenci mają możliwość rozwoju naukowego w odpowiednio funkcjonujących i rozbudowanych kołach naukowych pod opieką kadry naukowej. **Działania kół naukowych ZO ocenia wyróżniająco**, ponieważ ich członkowie wykazują się wartościowymi naukowo publikacjami.

Studenci obecni na spotkaniu bardzo pozytywnie oceniają kadre naukową, która ich zdaniem wywiązuje się ze swoich zadań, posiada wiedzę zarówno teoretyczną, jak i praktyczną. Prowadzący na pierwszych zajęciach informują – wg studentów – o zasadach obowiązujących na ich przedmiotach, tj. formie i terminie zaliczeń, zakresie i tematyce materiału objętego egzaminem, ew. zwolnieniach z egzaminu, formach odrabiania zajęć (za

nieobecności). Podawane są godziny konsultacji i dyżurów, kontakt telefoniczny i mailowy, a także sylabus i literatura przedmiotu. W opinii studentów zajęcia przebiegają w zgodności z treścią przedstawioną w sylabusie przedmiotu. Godziny konsultacji są adekwatne do potrzeb studentów, możliwy jest również odpowiedni dla nich, kontakt elektroniczny. Studenci mieli zastrzeżenia co do liczebności grup podczas zajęć obieralnych cieszących się szczególną popularnością. W ich ocenie na takie zajęcia powinno być tworzone więcej grup ćwiczeniowych. Część obecnych miała również zastrzeżenia do możliwości wglądu do pozytywnie ocenionych prac i do prawidłowego klucza odpowiedzi na pytania. W ocenie studentów, na ich kierunku studiów jest wciąż niewystarczająca oferta przedmiotów o charakterze praktycznym co utrudnia przyszłym absolwentom wejście na rynek pracy.

Ocena zakresu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku studiów.

Ocena działalności uczelni/jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów.

Opinie studentów prezentowane podczas spotkania z zespołem oceniającym, wskazywane przez nich mocne i słabe strony procesu kształcenia, poziom zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej.

Ocena poziomu zadowolenie z systemu opieki naukowej dydaktycznej i materialnej oraz sposobu rozstrzygnięcia skarg i rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez studentów.

Studenci kierunku mają możliwość korzystania z bezzwrotnych środków pomocy materialnej przyznawanej na podstawie ustawy i Regulaminu ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Akty prawne w zakresie pomocy materialnej są tworzone z poszanowaniem opinii studentów zgodnie z art. 186 ust. 1 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. Studenci pozytywnie ocenili funkcjonowanie systemu, w ich ocenie stypendia wypłacane są regularnie, a ich kwoty są odpowiednie. Regulamin ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego jest dokumentem ocenianym ogólnie pozytywnie, ale jednak kilka jego punktów budzi zastrzeżenia.

Studenci pozytywnie ocenili administrację Uczelni i Wydziału oraz działający system USOS, który w znaczny sposób usprawnił część procesów administracyjnych.

Studenci bardzo pozytywnie wypowiadali się o obiektach Uczelni, zwłaszcza o Bibliotece. W ocenie obecnych baza dydaktyczna, obiekty sportowe, jakość akademików jest odpowiednia.

Uczelnia umożliwia studentom wsparcie ich rozwoju nie tylko w aspekcie naukowym, ale także kulturalnym, zawodowym czy społecznym. Ilość organizacji zrzeszających studentów pozwala na rozwój zainteresowań nie wynikających z programu studiów. Dobrze prosperuje Biuro Karier oferujące nie tylko bogatą ofertę praktyk dodatkowych, ale także szkolenia pozwalające rozwinąć kompetencje miękkie. Biuro organizuje np. Akademickie Targi Pracy Jobbing (w 2012 r. odbyła się ich 6. edycja), podczas których nie tylko można poznać potencjalnych pracodawców, ale odbyć różnego rodzaju kursy. Inną inicjatywą Biura są Uniwersyteckie Spotkania z Rynkiem Pracy (ich XVIII edycja odbyła się 23 – 27 kwietnia 2012 r.). Celem imprezy jest umożliwienie studentom i absolwentom Uczelni bezpośredniego kontaktu z przedstawicielami firm, działów rekrutacyjnych i agencji rynku pracy, a preferowaną formą udziału firm w „Spotkaniach” są praktyczne zajęcia typu: warsztaty, case study, interaktywne prezentacje. Biuro współorganizuje również z Kancelarią Sejmu RP Międzynarodowy Program Staży Parlamentarnych. Program jest wzorowany na programie Międzynarodowego Stypendium Parlamentarnego (IPS) Niemieckiego Bundestagu i uczelni berlińskich. Inną inicjatywą jest również projekt Trampolina polegający na organizacji bezpłatnych szkoleń biznesowych, które mają przygotować studentów do otworzenia własnej firmy. Wszystkie podejmowane przedsięwzięcia są szeroko opisane na stronie Biura, co **ZO ocenia pozytywnie**. Na Uniwersytecie działają także liczne organizacje, np. AISEC Polska, AZS, Studencki Klub Górski, Uniwersytecki Klub Alpinistyczny, Chór Kameralny Collegium Musicum UW, Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości, Teatr Akademicki UW. W kontekście wizytowanego kierunku warto wspomnieć o Europejskim Stowarzyszeniu Studentów Prawa ELSA Warszawa czy Akademickiej Poradni Prawnej. Członkowie Poradni służą bezpłatną pomocą prawną studentom wszystkich warszawskich uczelni. Doradcy, wywodzący się spośród studentów i absolwentów Wydziału, udzielają porad m.in. z zakresu: prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy, prawa administracyjnego, spraw regulaminowych i stypendialnych.

Możliwości rozwoju studentów ZO ocenia pozytywnie.

5) W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio.

Nie dotyczy

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego: wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Studenci wyróżniająco ocenili wsparcie naukowe i dydaktyczne.
- 2) Zapisy dotyczące pomocy materialnej są ogólnie prawidłowe, choć Regulamin ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego zawiera kilka błędów.
- 3) Uczelnia zapewnia studentom możliwości rozwoju społecznego, kulturalnego i zawodowego dzięki silnie prosperującym organizacjom. Element ten można uznać za wyróżniający.
- 4) Studenci bardzo wysoko ocenili bazę dydaktyczną Uczelni, za najmocniejszy jej element uznając Bibliotekę Wydziałową.

8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

1) Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Ocena przejrzystości struktury zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów, a także systematyczności i kompleksowości przeprowadzanych ocen i analiz osiągniętych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji;

Przepisy prawne normujące proces zapewnienia jakości w Uniwersytecie Warszawskim można podzielić na bezpośrednio odnoszące się do funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości, jak i te o charakterze ogólnym regulujące kwestie związane z odpowiedzialnością organów, procesem kształcenia na studiach I, II i III stopnia oraz studiach podyplomowych, tworzeniem programów kształcenia, zasadami rekrutacji, określaniem i weryfikacją efektów kształcenia, w tym zasadami dyplomowania, tokiem studiów, oceną nauczycieli akademickich, funkcjonowaniem biura karier i wsparciem studentów.

Zgodnie z §115 Statutu Uczelni, na Uniwersytecie działa system zapewnienia jakości kształcenia. Stosownie do postanowień Statutu, wewnętrzny system zapewnienia jakości w obecnym kształcie został wdrożony uchwałą nr 240 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 20 czerwca 2007 r., struktura odpowiedzialności w obszarze zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia na Uniwersytecie Warszawskim przebiega na dwóch poziomach, tj. na poziomie Uczelni oraz jednostki podstawowej. W uchwale określony został zakres działania,

skład oraz tryb wyboru Uczelnianego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz zespołów zapewnienia jakości kształcenia funkcjonujących w jednostkach organizacyjnych.

Na Wydziale została stworzona przejrzysta struktura zarządzania procesem dydaktycznym oraz odpowiedzialności za zapewnienie jakości kształcenia. Dziekan Wydziału kieruje procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku w ramach posiadanych uprawnień, natomiast Rada Wydziału w zakresie posiadanych statutowych kompetencji nadzoruje proces kształcenia na Wydziale. Ponadto uchwałą Rady Wydziału z dnia 5 listopada 2008 r. powołany został Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia. Jednocześnie w dniu 13 grudnia 2008 r. Dziekan Wydziału powołał swojego Pełnomocnika ds. Doskonalenia Jakości Procesu Dydaktycznego. Ponadto na Wydziale działa Komisja ds. Oceny Programów Studiów.

Zgodnie z §10 uchwały Senatu, Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia powinien podejmować działania na rzecz zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia w jednostce. W tym celu w szczególności opracowywać i przedstawiać kierownikowi jednostki wnioski i projekty dot.:

- a) polityki, określającej cele i strategię zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia w jednostce,
- b) procedur zapewnienia jakości kształcenia, określających sposoby realizowania przyjętych przez jednostkę założeń i celów,
- c) zasad zatwierdzania, monitorowania i okresowego przeglądu programów nauczania i ich efektów,
- d) zasad oceniania studentów i doktorantów, uwzględniających konieczność publikowania i konsekwentnego stosowania kryteriów, przepisów i procedur,
- e) zasad zapewnienia jakości kadry dydaktycznej, gwarantujących prowadzenie zajęć dla studentów i doktorantów przez wykwalifikowaną i kompetentną kadrę oraz umożliwiających nauczycielom akademickim podnoszenie kwalifikacji i kompetencji,
- f) zasad monitorowania, przeglądu i podnoszenia poziomu zasobów do nauki (m.in. bibliotek, komputerów z dostępem do internetu) oraz środków wsparcia studentów, doktorantów (np. opieki naukowej czy doradztwa),
- g) zasad gromadzenia, analizowania i publikowania informacji na temat kształcenia w jednostce z wykorzystaniem m.in. USOS,

h) zasad publikowania informacji na temat kształcenia w jednostce.

Wyrazem uregulowań normatywnych w obszarze zapewnienia jakości kształcenia na Wydziale jest uchwała Rady Wydziału z dnia 16 czerwca 2008 r. w sprawie zasad i procedur doskonalenia jakości procesu dydaktycznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (ujednolicona w dniu 14 czerwca 2010 r.). Uchwała została podjęta na podstawie § 3 ust. 2 lit. h Regulaminu Studiów na Uniwersytecie Warszawskim, wprowadzonego uchwałą nr 142 Senatu UW z dnia 18 października 2006 r.

Monitorowanie jakości kształcenia realizowanego na Wydziale odbywa się poprzez studencką ankietę oceny zajęć dydaktycznych, hospitację zajęć, okresową ocenę nauczycieli akademickich, jak również okresową ocenę planów i programów. Jak ustalono w trakcie rozmów z Władzami Wydziału wyniki prowadzonych działań monitorujących są prezentowane na posiedzeniach Rady Wydziału, a osoby ankietowane mają możliwość zapoznania się ze swoimi ocenami.

W trakcie wizytacji zostały przedstawione dowody, iż Wydział dokonuje w sposób systematyczny i kompleksowy analizy i oceny osiągniętych efektów kształcenia (m.in. sprawozdania z sesji egzaminacyjnych w rozbiciu na przedmioty), której wyniki stanowią podstawę doskonalenia programu kształcenia oraz ustalono, że kierownictwo jednostki dysponuje systemem informatycznym (USOS), sprawnym systemem weryfikacji efektów kształcenia umożliwiającym taką ocenę zarówno w ujęciu krótko- jak i długookresowym. Ponadto zgodnie z wytycznymi uchwały Senatu nr 240, Wydziałowy Zespół Zapewnienia Jakości przygotowuje w każdym roku akademickim sprawozdania z badania jakości w obszarach wskazanych przez Uczelniany Zespół Zapewnienia Jakości oraz sprawozdania z działalności własnej Zespołu wraz z harmonogramem prac w następnym okresie.

Upowszechnienie informacji związanych z monitorowaniem procesu kształcenia realizowane jest w sposób kompleksowy, zarówno na spotkaniach Rady Wydziału oraz na portalu JAKOŚĆ będącym podstroną internetowej witryny Wydziału Prawa i Administracji.

Reasumując, struktura funkcjonującego na WPiA UW Wewnętrznego systemu zapewnienia jakości wygląda następująco:

- Od listopada 2008 r. na WPiA UW działa Wydziałowy Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia (skład dostępny na stronie www.wpia.uw.edu.pl - skrót WZZJK). Obecnie w skład WZZJK wchodzi również Prodziekan ds. studenckich, przedstawiciele pracowników naukowych wszystkich instytutów Wydziału (po jednej osobie z każdego z sześciu istniejących) oraz 2 przedstawiciele studentów (wskazywanych rokrocznie

przez Zarząd Samorządu Studentów WPiA UW) i 1 przedstawiciel doktorantów (zmiany na tym stanowisku są dokonywane w miarę zmiany statusu przedstawiciela z doktoranta na doktora).

- W ramach WPiA funkcjonują tzw. komisje programowe zajmujące się przygotowywaniem projektów zmian w planie i programie nauczania na kierunku *prawo*. Ich skład jest w pełni reprezentatywny (każdy Instytut, przedstawiciel WZZJK, studenci, doktoranci).
- Pełnomocnik Dziekana ds. Jakości Procesu Dydaktycznego (powołany od 1 stycznia 2009 r.), będący przewodniczącym WZZJK.

Reguły przeglądu systemu wspomagania procesu kształcenia zostały określone w przepisach § 26 – 28 uchwały Rady Wydziału z dnia 16 czerwca 2008 r. *Zasady i procedury doskonalenia jakości procesu dydaktycznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*. Nakładają one obowiązki sporządzania stosowanych raportów na Przewodniczącą Rady Kół Naukowych, Przewodniczącą Zarządu Samorządu Studentów, Dyrektora Administracyjnego oraz Kierownika Biblioteki. W trakcie wizytacji okazano do wglądu raporty wszystkich wskazanych powyżej podmiotów. W trakcie wizytacji okazano raporty : oceny wyposażenia wspomagającego proces kształcenia z 2010 r., 2011 i 2012, raport zasobów bibliotecznych wspomagających proces kształcenia z 2010 r. i 2011 i 2012 r. Raporty te w swej treści wskazują odniesienie do uchwał Prezydium PKA w zakresie zasad oceny spełnienia kryterium posiadania odpowiedniej bazy dydaktycznej, jak i zasobów bibliotecznych. Raporty stanowią opis bazy dydaktycznej i zasobów bibliotecznych oraz wskazują, jakie zmiany zaszły od momentu poprzedniej oceny zasobów w danym obszarze. Wszystkie raporty wpływają do WZZJK i są przedmiotem analiz porównawczych Zespołu. Dokumenty są przechowywane w wersji papierowej i elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. Raport oceny wyposażenia wspomagającego proces kształcenia oraz raport oceny zasobów bibliotecznych wspomagających proces kształcenia są też przedstawiane Dziekanowi i Radzie Wydziału. Rokroczne przeglądy systemu wspomagania procesu kształcenia na WPiA, dokonywane przez WZZJK, pozwalają uznać, że stanowi on mocną podbudowę systemu jakości na Wydziale.

Tak skonstruowany system jest przejrzysty, zapewnia udział w pracach poszczególnych zespołów wszystkich interesariuszy wewnętrznych. Każdy Instytut również ma możliwość bycia reprezentowanym w tej strukturze opiniodawczo-decyzyjnej. W ostatecznym etapie, wszystkie proponowane zmiany, a mające na celu dbałość o jakość kształcenia, są zatwierdzane przez Radę Wydziału.

Założenia merytoryczne przy konstruowaniu zmian w programach nauczania:

- Przedmioty objęte planem studiów, mają studentowi zagwarantować uzyskanie umiejętności i kompetencji ustalonych w *standardach kształcenia*. Treści objęte planem studiów uwzględniają minimum programowe określone w *standardach kształcenia* oraz przedmioty spoza tej grupy.
- Wszystkim przedmiotom odpowiada określona ilość punktów ECTS (zależy ona od ilości pracy, którą student musi włożyć w naukę danego przedmiotu; wprowadzenie rozróżnienia punktowego dopasowuje liczbę punktów ECTS do aktywności studenta związanej z przedmiotem; punkty ECTS nie są związane ze szczegółowym efektem kształcenia – zaliczenie przedmiotu powoduje przyznanie punktów niezależnie od uzyskanej oceny).
- Plan studiów na kierunku *prawo* obejmuje obowiązkowe praktyki zawodowe, określa ich rodzaj i formę odbywania.

Kryteria oceny prac dyplomowych:

Nie przyjęto zestandaryzowanych reguł odnośnie zakresu tematycznego egzaminu dyplomowego. Zakres egzaminu jest wyznaczony przez zakres przedmiotu oraz temat pracy. Na studiach na kierunku *prawo* – zarówno prowadzonych jako studia stacjonarne jak i niestacjonarne – obowiązują takie same reguły studiowania i zasady oceniania studentów. Na Wydziale obowiązują kryteria oceny prac dyplomowych wynikające z ujednoliconego formularza oceny pracy dyplomowej. Brak regulacji w Regulaminie Studiów odnośnie liczby pytań zadawanych w trakcie egzaminu, jednak sam protokół jest tak skonstruowany, że zadawane są zawsze trzy pytania, co potwierdzają wszystkie przejrzane wybrane drogą losową prace magisterskie (wybrane do oceny przez ZO PKA). W trakcie wizytacji przeprowadzono rozmowę z dyrektorem jednego z Instytutów funkcjonujących w ramach WPiA UW. Z rozmowy tej wynika, że klucz do zadawania pytań nie jest ściśle sformalizowany, jednak komisja egzaminacyjna kładzie nacisk na to, by zadawane pytania pozwoliły na stwierdzenie, czy student osiągnął zakładane efekty kształcenia w oparciu o samodzielnie przygotowaną pracę magisterską oraz opanował wiedzę z zakresu przedmiotowego seminarium na poziomie pozwalającym na uznanie, iż spełnia warunki dla uzyskania tytułu zawodowego magistra. Bez względu na instytut, w ramach którego student przygotowuje na seminarium pracę magisterską, zawsze są zadawane 3 pytania. Różne natomiast są zwyczaje w ramach katedr czy nawet instytutów, w jakim zakresie kładziony jest akcent, gdy chodzi o te trzy pytania (akcent bardziej na temat pracy czy też na przedmiot

seminarium). Istotne jest jednak, że każdy student od samego początku uczęszczania na seminarium zna te zasady.

Samodzielność pisania pracy wynika z ciągłego procesu nadzoru promotora nad procesem jej powstawania. Z lektury prac magisterskich poddanych ocenie w trakcie wizytacji wynika, że niewielkie odstępstwa od standaryzacji w zakresie pisania pracy nie mają charakteru merytorycznego (kwestie dotyczą składu tekstu). Wszystkie prace wykazywały się wysokim poziomem merytorycznym i właściwym poziomem samodzielności studentów je przygotowujących, w każdej z prac wyraźnie zaakcentowany był element własnej pracy badawczej (por. pkt 2 i zał. nr 4 niniejszego Raportu). Stąd też, nawet jeżeli brak jest zestandaryzowania w sposób sformalizowany kwestii graficznej pracy, struktury zadawanych pytań, to i tak prace broniące na Wydziale ZO uznano za przygotowane na bardzo wysokim poziomie. Świadczy to dobitnie, że same sformalizowanie procedur nie zawsze jest gwarantem wysokiej jakości, ale przede wszystkim wysoki poziom prowadzących seminaria, panujące od wielu lat zwyczaje akademickie i dbałość o jakość, jaką charakteryzuje wiele innych obszarów działalności dydaktyczno-naukowej realizowanej przez kadrę akademicką ocenianego Wydziału.

Okresowa i cykliczna ocena kadry nauczającej:

Każdy nauczyciel akademicki na Wydziale podlega ocenie okresowej, która jest dokonywana na podstawie kryteriów określonych w Regulaminie Studiów UW, według obowiązującego harmonogramu. Harmonogram ten wynika z analizy zasobów kadrowych, szczególnie z faktu, kiedy miała miejsce ostatnia ocena danego nauczyciela. Dział kadr przygotowuje informacje na ten temat i dyrektorzy instytutów lub kierownicy katedr decydują, w jakim okresie odbędzie się ocena konkretnego pracownika.

Każdy student ma możliwość dokonania oceny wszystkich zajęć, w których uczestniczył w danym roku akademickim. Ankieta jest w pełni anonimowa. Studenci zainteresowani jej wypełnieniem muszą się zalogować do systemu USOS, żeby uzyskać dostęp do ankiet. Wypełniona ankieta w dalszej kolejności „gubi autora” i trafia do wspólnej puli. Wszystkie ankiety zrealizowane w danym roku akademickim podlegają opracowaniu. W stosunku do osób, które uzyskały minimum 20 wypełnionych ankiet zostają opracowane indywidualne raporty z oceny studenckiej. Raport ten też jest dostępny na stronie internetowej Wydziału, w zakładce „Wydział” – „Jakość kształcenia”. W roku akademickim 2011/2012 została już zrealizowana ankieta „zimowa”, zaś od 16 kwietnia do 20 maja będzie realizowana ankieta „letnia”. W trakcie wizytacji okazano do wglądu opracowane wyniki tych

ankiet. Wskazuje się w nich 10 najlepszych wyników w ocenie studentów, z podaniem imienia i nazwiska osoby, co ZO ocenił jako dobrą praktykę.

W roku akademickim 2010/2011 na Wydziale wdrożone zostały anonimowe ankiety studenckie w wersji papierowej, które obejmują pracowników podlegających ocenie okresowej w bieżącym roku akademickim. Powód dla którego dodano ankiety papierowe to niski zwrot ankiet wypełnianych z poziomu USOS (zwrot na poziomie ok. 25%). „Ankieta chodzona” jest tą, która stanowi element wspóloceny pracownika, a której obowiązek przeprowadzenia wynika z przepisów powszechnie obowiązujących. Dyrektorzy instytutów i kierownicy katedr otrzymują z działu kadr informacje, które osoby w danym okresie podlegają obowiązkowej ocenie. Wyniki ankiet są opracowywane zbiorczo i następnie przekazywane do działu kadr. Ich wyniki są uwzględniane w ocenie okresowej. W ten sposób te ankiety mają rzeczywisty wpływ na ocenę danego pracownika.

Hospitacje zajęć dydaktycznych.

Hospitacjom zajęć dydaktycznych podlegają wszystkie zajęcia, przede wszystkim kursowe. Zajęcia mniej doświadczonych nauczycieli akademickich (ze stażem pracy krótszym niż 5 lat) i doktorantów podlegają systematycznym hospitacjom (co najmniej raz w ciągu każdego roku akademickiego). Obowiązek ten jest realizowany rzetelnie, okazano kilkadziesiąt protokołów hospitacyjnych, świadczących o ich odbyciu się. Hospitacje zajęć nauczycieli akademickich ze stażem powyżej 5 lat, zwłaszcza pracowników samodzielnych, przeprowadzane są w przypadku sytuacji szczególnie niepokojących (powtarzające się złe wyniki ankiet studenckich) oraz na własną prośbę nauczyciela. W trakcie rozmowy z władzami Wydziału poinformowano o kilku przypadkach, kiedy osoby z krótszym stażem, same zwróciły się do swoich kierowników o przeprowadzenie hospitacji ich zajęć w celu poznania opinii bardziej doświadczonych nauczycieli o własnym warsztacie dydaktycznym.

Rok akademicki 2010/2011 na Wydziale był z formalnego punktu widzenia drugim rokiem realizacji hospitacji zajęć dydaktycznych na WPiA UW, ale pierwszym, w którym istniała możliwość ich realizacji w ciągu całego roku akademickiego. W roku akademickim 2009/10 hospitacje odbyły się jedynie w semestrze letnim, gdyż dopiero w grudniu 2009 r. zostały sfinalizowane formalności związane z ich wdrażaniem (na listopadowym posiedzeniu Rady Wydziału został przyjęty ujednoczony formularz *Sprawozdania z hospitacji* oraz tekst *Informacji dla hospitujących*). Na marginesie należy zauważyć, że konstrukcja formularza protokołu pohospitacyjnego nie zawiera miejsca na złożenie podpisu przez hospitowanego. W tym zakresie protokół wymaga korekty. Studenci w trakcie spotkania z ekspertem studenckim zwrócili uwagę, że istniejące w USOS formularze ankiet nie pozwalają na wpisanie własnych

uwag, co zdaniem pytanych znacznie urealniło by samą ankietę. Postulat wydaje się słuszny, mimo faktu, że liczba wypełnianych ankiet co roku to kilka tysięcy. Według opinii ZO, władze Wydziału muszą zmodyfikować formularz, aby każdy wypełniający ankietę miał możliwość dopisania własnej uwagi odnośnie osoby czy przedmiotu ocenianego. Pozwoli to na dalszą poprawę systemu w tym zakresie.

W minionym roku akademickim 2010/2011 zrealizowano mniej hospitacji niż w semestrze letnim roku akademickiego 2009/10. Ta forma weryfikacji jakości kształcenia jest na Wydziale nowością i jako taka wymaga czasu na pełne wdrożenie oraz systematycznego aktywizowania dyrektorów instytutów do realizacji tego obowiązku.

- ocena efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywania do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych. Ocena przydatności tego systemu do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi (lub wzorcowymi) efektami kształcenia albo ze standardami kształcenia, ocena jego dotychczasowej skuteczności w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia;

Programy nauczania oraz plany studiów podlegają okresowemu przeglądowi, dokonywanemu nie rzadziej niż raz na dwa lata przez Komisję ds. Programu Nauczania. Analizy dokonują zespoły powołane przez kierowników poszczególnych kierunków studiów. W trakcie wizytacji okazano dokumenty poświadczające odbywanie się tych przeglądów. Ich wyniki stały się przedmiotem obrad Rady Wydziału. Dziekan Wydziału dokonuje okresowej, nie rzadziej niż raz na trzy lata, oceny całego programu nauczania z uwzględnieniem takich jego cech, jak: plan studiów, jakość oferty edukacyjnej (kompletność, aktualność treści; znaczenie dla rozwoju umiejętności zawodowych absolwentów studiów – analizowane przez pryzmat profilu absolwenta); spójność programowa i wyraźna struktura treści; brak powtórzeń i powielania na kilku zajęciach tych samych zagadnień (§ 3 uchwały).

Ostateczny kształt kierunku *prawo* – programów, planów studiów, kadry, która je realizuje, sposobu ich realizacji – jest wypadkową wielu różnych czynników branych pod uwagę przez Władze Wydziału. Są to:

a) Proces projektowania dydaktyki.

Reguły przeglądu procesu projektowania dydaktyki (programów studiów, obsady i programów zajęć) zostały określone w przepisach § 1 – 13 uchwały Rady Wydziału z

dnia 16 czerwca 2008 r. *Zasady i procedury doskonalenia jakości procesu dydaktycznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*. Obecnie obowiązujące programy nauczania zostały opracowane w oparciu o standardy kształcenia dla kierunku *prawo*. Prace prowadzono w ramach specjalnie powołanego zespołu złożonego z przedstawiciela władz dziekańskich oraz przedstawicieli wszystkich instytutów Wydziału. Zespół ten można określić mianem komisji programowej, gdyż jest to główne pole jej zainteresowania. W obecnej strukturze systemu zespół ten skupia się na wdrożeniu przygotowanych zmian, wymagających wdrożenia w związku z reformą szkolnictwa wyższego. W składzie zespołu jest zawsze reprezentowany WZZJK, co pozwala na szybsze i sprawniejsze wdrożenie proponowanych zmian, które przed przedstawieniem Dziekanowi, a następnie Radzie Wydziału, muszą jeszcze zostać poddane ocenie WZZJK. Takie umiejscowienie zespołu pozwala już na etapie wstępnym formułowania projektu zmian programowych na zapoznanie z nimi członków WZZJK. Udział w pracach zespołu biorą studenci i doktoranci. Członkami zespołu są również kierownicy do spraw danego kierunku studiów oraz po 1 osobie z każdego Instytutu.

- b) postulaty interesariuszy wewnętrznych, takich jak: kadra dydaktyczna, studenci, samorząd studencki, kierownicy studiów podyplomowych. Wszystkie postulaty są kierowane do władz Wydziału bezpośrednio lub za pośrednictwem wypełnianych ankiet czy kontaktów bezpośrednich z członkami WZZJK.
- c) sprawozdania z hospitacji – opracowywane i scalane w raporty przez WZZJK. W trakcie wizytacji przedstawiono dwa całościowe opracowania w tym zakresie z lat ubiegłych. Wyniki tych ankiet były omawiane na posiedzeniu Rady Wydziału.
- d) ustalenia dokonywane w procesie okresowych weryfikacji programów nauczania oraz planów studiów dokonywanych przez Komisję ds. Programu Nauczania (komisja Rady Wydziału ds. ewaluacji programów studiów, w skład której wchodzi Prodziekan ds. Studenckich oraz przedstawiciele pracowników naukowych Wydziału), polegających na analizie dokumentacji (prowadzonych wg kryteriów PKA). Komisja przekazuje Dziekanowi Wydziału ewentualne propozycje zmian, które następnie są przedmiotem obrad Rady Wydziału.
- e) Wyniki analiz objętych badaniem przeprowadzonym wobec wszystkich studentów i absolwentów kierunku *prawo*. Wydział przeprowadził w tym zakresie kompleksowe badania w roku 2011 - „Studenci prawa o perspektywach i studiach zawodowych” pod red. E. Łojko (ponowione po raz trzeci – 1996/1997, 2005). Ustalenia wynikające z tych badań opierały się również na analizie porównawczej programów nauczania i jakości

kształcenia (w tym efektów kształcenia) na WPiA oraz innych wydziałach prawa polskich uczelni publicznych. Badania te obejmowały również model kształcenia prawników pod kątem egzaminów korporacyjnych.

- f) wnioski z monitorowania wyników egzaminów na aplikacje prawnicze, uzyskiwanych przez absolwentów Wydziału, którego dokonują corocznie Władze Wydziału. Analizy te zostały okazane w trakcie wizytacji. Ich wyniki miały wpływ na modyfikacje w metodach nauczania niektórych przedmiotów. Wnioski są prezentowane Radzie Wydziału.

- ocena systemu upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian.

W tym zakresie istnieje pełna transparentność. Wypracowane procedury w zakresie oceny jakości w poszczególnych obszarach, są ogólnie dostępne na stronie internetowej WPiA. Wszelkie zmiany wynikające z zaleceń wypracowanych przez WZZJK są przedmiotem obrad Rady Wydziału, w której instytucjonalnie są reprezentowani przedstawiciele całej społeczności akademickiej Wydziału. Badania odnośnie studiów na ocenianym kierunku miały miejsce w l. 1996 – 1997, 2005 (absolwenci) oraz w 2011 r. Badania te były prezentowane w trakcie konferencji ogólnopolskich 2009, 2010, 2011 r. Ich organizatorem były Towarzystwo Legislacyjne, Krajowa Rada Radców Prawnych, Naczelna Rada Adwokacka, Instytut Spraw Publicznych, Samorząd Studentów RP. Dobór spotkań, w trakcie których dokonywano prezentacji wyników, należy uznać za wzorcowy model upowszechniania informacji dotyczących monitorowania jakości procesu kształcenia.

2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników i beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości. Ocena stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość. Ocena roli przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni/ jednostki oraz przedstawicieli Parlamentu Studentów RP w procesie zwiększania świadomego wpływu studentów na jakość kształcenia, optymalizację osiąganych efektów kształcenia i ich dostosowywanie do aktualnego poziomu wiedzy i wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

Należy wyraźnie podkreślić, że udział interesariuszy wewnętrznych jest spełniony w pełnym zakresie. Na strategiczne decyzje dotyczące programów studiów, optymalnego sposobu ich realizacji, w tym doboru kadry coraz bardziej istotny wpływ mają głosy

studentów, wyrażane przede wszystkim w wypełnianych przez nich ankietach. Studenci zabierają jednak głos w takich sprawach także z własnej inicjatywy. Przykładem może być studencka inicjatywa na rzecz opracowania dobrych praktyk na ćwiczeniach realizowanych na Wydziale, podjęta w roku akademickim 2009/10. Owocem wspólnej pracy przedstawicieli samorządu studentów i dydaktyków było *Memorandum w sprawie dobrych praktyk na ćwiczeniach prowadzonych na WPiA UW*, które uzyskało poparcie WZZJK. Zostało ono przekazane Dziekanowi Wydziału oraz przedstawione członkom Rady Wydziału na posiedzeniu 14 czerwca 2010 r. Memorandum to jest powszechnie dostępne za pośrednictwem strony internetowej WPiA.¹ Szczególnie ciekawy jest postulat studencki z pkt. 6 Memorandum: „*Prowadzący powinien dążyć, w miarę możliwości, do zapamiętania swoich studentów, co powinno być podstawą do nawiązania indywidualnego kontaktu „mistrz - uczeń”*”. W dokumencie tym studenci zwracają uwagę na odbywanie zajęć w formie warsztatowej oraz postulują, aby Wydział organizował szkolenia z zakresu metodologii nauczania skierowane do młodych stażem pracowników, ażeby istniejące zwyczaje w tym zakresie na bieżąco były upowszechniane.

Monitorowanie opinii absolwentów WPiA o efektach kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów dokonywane jest głównie z punktu widzenia potrzeb rynku pracy. Jest ono dokonywane przez Samorząd Studencki i Stowarzyszenie Absolwentów w formie anonimowej ankiety, nie rzadziej niż raz na 5 lat. Wyniki ankiety są przedstawiane Dziekanowi Wydziału oraz komisji ds. Programu Nauczania i WZZJK (§ 8 uchwały). Ostatnia ankieta wśród absolwentów została przeprowadzona w 2008 r. (wyniki zostały opracowane w 2011 r.). Ankiety przeprowadzane są wśród studentów, dwukrotnie w każdym roku akademickim (anonimowa ankieta dostępna w systemie USOS) na temat planu studiów i programów nauczania. Należy dodać, że kompleksowe badanie opinii absolwentów było przedmiotem również badania zakrojonego na szeroką skalę, którego wynikiem była monografia zasygnalizowana już w niniejszym Raporcie pt. „*Studenci prawa o studiach i perspektywach zawodowych*” pod red. E. Łojko (W-wa 2011 r.). Pierwsze badania w tym zakresie zrealizowano w latach 1996 – 1997, oraz w 2005 (ankieta skierowana do absolwentów).

Udział interesariuszy zewnętrznych nie jest zapewniony w sensie instytucjonalnym. Nie oznacza to jednak, że udział ten nie występuje.

¹ <http://www.samorzad.wpia.uw.edu.pl/dokumenty/studia/w-sprawie-dobrych-praktyk-na-cwiczeniach.pdf> .

Po pierwsze, duża część pracowników naukowo-dydaktycznych realizuje własną praktykę jako adwokaci, radcy prawni czy pracownicy samorządowi wysokiego szczebla. Stąd też ich wiedza i doświadczenie praktyczne, znajomość rynku są transponowane w trakcie dyskusji odbywanych na poziomie komisji programowych, zebrań instytutów czy obrad Rady Wydziału. Tak więc, skoro sami dydaktycy występują również jako potencjalni pracodawcy dla absolwentów ocenianego Wydziału, to pozwala na uznanie ich przez ZO interesariuszy zewnętrznych w szerokim tego słowa znaczeniu.

Po drugie, Wydział co kilka lat dokonuje kompleksowych badań zakrojonych na szeroką skalę w zakresie postrzegania przez studentów, absolwentów i pracodawców aktualnego modelu kształcenia na kierunku *prawo*. Badania te miały miejsce – jak to wyżej zaznaczono – w l. 1996 – 1997, 2005 (absolwenci) oraz w 2011. Stanowią one poważny wkład w ogólnopolską dyskusję na temat oczekiwanego modelu kształcenia prawników w Polsce. Wyniki ostatnich badań przeprowadzonych przez Wydział były szeroko prezentowane i dyskutowane w środowisku akademickim całej Polski na wielu konferencjach tematycznych.

Reasumując, **istniejący na Wydziale Wewnętrzny system zapewnienia jakości zasługuje na ocenę wyróżniającą z następujących powodów:**

Po pierwsze, w jego funkcjonowanie są zaangażowani przedstawiciele całej społeczności akademickiej. Powołane kolegialne ciała analityczne w swoim składzie skupiają studentów, przedstawicieli władz WPiA, przedstawicieli wszystkich Instytutów.

Po drugie, system ten charakteryzuje się systematycznością, sięgającą połowy lat 90-ych. Długo przed wdrażaną obecnie reformą Władze Wydziału zadbały o badanie opinii studentów na temat modelu kształcenia, programu i oczekiwań pracodawców, oraz opinii absolwentów.

Po trzecie, Władze Wydziału funkcjonują w systemie ogólnouczelnianym zapewnienia jakości kształcenia, czego przejawem jest zaawansowana struktura ogólnouniwersytecka nastawiona na ciągłe monitorowanie procesów pod kątem jakości kształcenia. To współistnienie pozwala mieć pewność, że proces dbania o jakość kształcenia będzie zawsze postrzegany jako naturalny element kształcenia przyszłych prawników.

W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy odnieść się do stopnia realizacji zaleceń, jeżeli były sformułowane uprzednio, ocenić dokonane zmiany i ich efekty.

W przypadku dokonania oceny kierunku/akredytacji jednostki przez zagraniczną instytucję akredytacyjną – stanowisko w sprawie wykorzystania wyników tej oceny w podnoszeniu jakości kształcenia.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/biblioteka	działalność naukowa	działalność międzynarodowa	organizacja kształcenia
Wiedza	+	+	+	+	+	+
Umiejętności	+	+	+	+	+	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+	+

+ - **pozwala na pełne osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

+/- - **budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

- - **nie pozwala na osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego: wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) System jest przejrzysty, jego wyniki są upowszechniane, przedstawiciele każdej z grup współtworzących społeczność akademicką są wdrożeni w jego funkcjonowanie.

2) Udział interesariuszy wewnętrznych jest zapewniony. Udział interesariuszy zewnętrznych jest niesformalizowany, ale działa bardzo sprawnie. System wymusza podejmowanie zmian w razie stwierdzenia potrzeby dokonania określonych korekt. System wydziałowy funkcjonuje w szerszym kontekście Uczelnianego systemu zapewnienia jakości. Wszystkie etapy procesu kształcenia są nastawione na uzyskanie jak najlepszej jakości w efektach kształcenia. Potwierdzają to opinie studentów, jak i bardzo wysoka ocena prac magisterskich kontrolowanych przez ZO.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	Wyróżniająco	w pełni	Znacząco	Częściowo	niedostatecznie
koncepcja rozwoju kierunku		X			
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			
program studiów		X			
zasoby kadrowe	X				
infrastruktura dydaktyczna	X				
prowadzenie badań naukowych	X				
system wsparcia studentów w procesie uczenia się	X				
wewnętrzny system zapewnienia jakości	X				

Ocena możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, a także

wskazanie obszarów nie budzących zastrzeżeń, w których wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wysoce efektywny oraz obszarów wymagających podjęcia określonych działań.

Wizytowana jednostka w bardzo wysokim stopniu spełnia kryteria wiążące się z uzyskiwaniem zakładanych efektów kształcenia oraz rozwojem ocenianego kierunku *prawo*. Nie ma obszarów, które budziłyby zastrzeżenia. Można natomiast wskazać obszary, w których działania związane z podnoszeniem kultury jakości kształcenia wyróżniają Wydział spośród innych jednostek prowadzących kontrolowany kierunek. Są to następujące obszary (kryteria): zasoby kadrowe, infrastruktura dydaktyczna, prowadzenie badań naukowych, system wsparcia studentów w procesie uczenia się oraz wewnętrzny system zapewnienia jakości. Przeprowadzona ocena programowa pozwala stwierdzić, że wizytowany Wydział w pełni, a w wymienionych wyżej kryteriach wyróżniająco, realizuje koncepcję kształcenia opartą na podnoszeniu efektywności w uzyskiwaniu zakładanych efektów kształcenia. Podejmowane przez Uczelnię działania wskazują, że obszary ocenione w niniejszym raporcie powizytacyjnym na ocenę „w pełni” mogą w przyszłości uzyskać ocenę „wyróżniająco”. Przede wszystkim dopracowania wymaga kryterium „cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji”.

Na podstawie raportów cząstkowych Raport sporządził:

Prof. dr hab. Stanisław Wrzosek (członek PKA)